

חוברת תרגול הכנה לבחינת הבגרות ומטלת ביצוע

שנה"ל תש"פ

2019-2020

חוברת זו מורכבת משני חלקים.

- ❖ חלק ראשון : הנחיות להתמודדות עם שאלות בבחינת הבגרות ושאלות תרגול
- ❖ חלק שני : הנחיות וכלים לכתיבת מטלת הביצוע.

כיצד עונים על השאלות בבחינת הבגרות

בחינת הבגרות באזרחות מורכבת מארבע פרקים:

- פרק ראשון: שאלות אירוע דו-צדדיות 1-2 (עונים על שאלה אחת מתוך 2)
- פרק שני: חלק א'- שאלות ידע פשוט 3-7 (עונים על 3 שאלות מתוך 5)
- חלק ב'- שאלות ידע מורכבות - נושאי אשכול 8-12 (עונים על שאלה אחת מתוך 5)
- פרק שלישי: קטע קריאה אנסיין 13-15 (עונים על שתי שאלות מתוך 3)
- פרק רביעי: חלק א'- שאלות אירוע חד צדדיות 16-19: (עונים על שאלה 1 מתוך 4)
- שאלות 16-17 נושא העמדות "החלומות" על אופייה הרצוי של מדינת ישראל.
- שאלות 18-19 כלל הנושאים
- חלק ב'- שאלות עמדה 20-21 (חובה לענות על שאלה אחת מתוך 2)

סכ"ה 4 פרקים ו9 שאלות!!!

שאלות אירוע (פרק ראשון ורביעי)

כיצד ניגשים לשאלות אירוע באזרחות?

- יש לקרוא את האירוע המוצג ולזכור כי השאלה מופיעה בסוף
- חשוב לשים לב על מה הנכם נשאלים? מה המושג אותו אתם נדרשים לזהות. למשל: גישה כלכלית- חברתית, עקרון דמוקרטי, זכויות, סוג זכויות, מדיניות, חוק וכו'
- באירוע עצמו ישנם רמזים מתוך ההגדרה של המושג הנדרש. למשל, אם השאלה נוגעת לזכויות ובאירוע מדובר על העלבה, זלזול ועוד... כנראה שהמושג הנדרש הוא הזכות לכבוד.

עליכם לענות על כל שלושת מרכיבי השאלה:

ציון = זיהוי המושג הנדרש, התשובה המיידית והקצרה לשאלה. (חשוב בתשובה להעתיק לפני ציון המושג את מה שכתוב בין ה"הצג" ל"הסבר" על מנת לוודא שהנכם עונים על שנשאלתם).

הצג = הגדרה מדויקת של המושג אותו זיהיתם וציינתם.

הסבר = ההסבר מורכב משלושה חלקים:

- ביסוס** – הבאת ציטוט מתוך האירוע הנתון בשאלה, יש להקפיד על כתיבת משפט אחד או שניים בלבד ולא לצטט את כל הקטע הנתון בשאלה.
- קישור** – כתבו במילים שלכם תוך שימוש במילים מתוך ההגדרה שהצגתם בכדי להסביר מדוע על סמך האירוע החלטתם שמדובר במושג אותו ציינתם.
- סגירה** – "ובכך בא לידי ביטוי..." המושג אותו ציינתם על מנת לוודא שלאורך כל התשובה הייתה עקביות.

שאלה לדוגמה

לשירותי הביטחון של ישראל הגיע מידע על קבוצה קיצונית המתכוננת לעשות מעשים שיפגעו בביטחון המדינה. כדי למנוע פגיעה זו הורה שר הביטחון לעצור את מנהיגי הקבוצה בלי משפט למשך שישה חודשים, העצורים עתרו לבג"ץ בטענה שהמעצר אינו חוקי, אולם בג"ץ דחה את העתירה וקבע ששר הביטחון פעל בהתאם לסמכותו.

- ציין והצג את האמצעי ששר הביטחון הורה על הפעלתו. הסבר את תשובתך על פי הקטע.

תשובה

ציין: האמצעי ששר הביטחון הורה על הפעלתו הוא: **מעצר מינהלי**.

הצג: מעצר מניעתי שנעשה ללא הגשת כתב אישום/משפט, אלא על סמך חשדות בלבד. מטרתו למנוע סכנה ופגיעה בביטחון המדינה או הציבור; הליך שנמצא תחת ביקורת רבה עקב הפגיעה בזכות להליך הוגן; שר הביטחון רשאי להוציא הוראה כזאת אך לא יותר מתקופה של 6 חודשים ולאחר מכן קבלת אישור בתי משפט.

הסבר:

ביסוס: בקטע נכתב "כי שר הביטחון הורה לעצור את מנהיגי הקבוצה לזמן קצוב וללא משפט, מכיוון שהגיע אליו מידע על כוונת הקבוצה לעשות מעשים שיפגעו בביטחון המדינה".
קישור: מכאן ניתן לראות שזהו מעצר מנהלי כיוון ששר הביטחון הורה על מעצר זה כדי להגן על בטחון הציבור וזאת על סמך חשדות בלבד.

שאלות ידע פשוט (שאלות 3-7 מופיעות בפרק השני בבחינת הבגרות)

- בשאלות ידע פשוט יש לכתוב את ההגדרה המלאה של המושג הנתון (2-3 שורות)
- במידה והשאלה עוסקת בהכרזת העצמאות וישנה הוראה "הבא" יש לצטט מההכרזה
- שאלות בהם הנכם נדרשים להציג דומה או שונה בין שני מושגים יש לעשות שימוש במילות השוואה כגון: לעומת זאת/ בניגוד/ להבדיל/ בדומה/ בשונה ועוד. אין לענות בטבלה!!
- בשאלות על אופייה של מדינת ישראל כאשר הנכם מתבקשים להציג חוק או סמל המבטא את היותה מדינה יהודית יש להציג גם את תוכן החוק/ סמל ולהסביר כיצד הוא מבטא את המדינה היהודית.

שאלה לדוגמה

הצג שני הבדלים בין הגישה הסוציאל דמוקרטית לגישה הליברלית.

תשובה

- הגישה הליברלית שמה דגש על חירויות הפרט בתחום הכלכלי חברתי, לעומת זאת הגישה הסוציאל-דמוקרטית שמה דגש על ערך השוויון החברתי כלכלי ועל כן תפעל לצמצום הפערים הכלכליים החברתיים בחברה.
- בנוסף, מידת ההתערבות של המדינה בחיי הפרט במדינה הדוגלת בגישה הליברלית היא מעטה מכיוון שגישה זו מאמינה באחריות האזרח על מצבו לעומת זאת, מידת ההתערבות של המדינה בחיי הפרט במדינה הדוגלת בגישה הסוציאל דמוקרטית היא רבה מכיוון שגישה זו מאמינה כי זה אחריותה לפעול לצמצום הפערים החברתיים.

שאלות ידע מורכב – נושאי אשכול (פרק שני שאלות 8-12)

בשאלות ידע מורכב ניתנים שני מושגים עליכם לכתוב את ההגדרה של כל מושג הנתון בשאלה (גם אם לא הייתה הוראה מפורשת כגון "הצג"). לאחר שכתבתם את ההגדרה של כל מושג עליכם להסביר את הקשר בין המושגים הנתונים:

הגדרה מושג א' = הגדרת המושג הנתון בשאלה
הגדרת מושג ב' = הגדרת המושג הנתון בשאלה (גם כאשר לא כתוב "הצג")
הסבר קשר בין המושגים = הסבר הקשר בין שני המושגים שהגדרתם

שאלה לדוגמה

הצג את עקרון הפלורליזם.
הסבר כיצד עקרון הפלורליזם ממומש בעקרון הפרדת הרשויות.

תשובה

הצג: עקרון הפלורליזם - עקרון דמוקרטי לפיו על המדינה והחברה להכיר בקיומן של ריבוי ומגוון דעות/עמדות של אנשים או קבוצות- כערך רצוי. לא זאת בלבד על המדינה והחברה לתמוך ולעודד קיום, ביטוי ומימוש מגוון דעות/עמדות של אנשים או קבוצות.

הצג: עקרון הפרדת רשויות - אמצעי דמוקרטי המאפשר את פיצול הכוח השלטוני לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת. מטרתו להגביל את השלטון (למנוע את ריכוז הכוח, לקדם הגנה על זכויות האדם). לכל רשות סמכויות ייחודיות בתחומה אך לא מוחלטות (עירוב סמכויות), ומתקיימים בין הרשויות יחסי איזון, ריסון, פיקוח ובקרה (איזונים ובלמים).

הסבר: עקרון הפלורליזם ממומש בעקרון הפרדת הרשויות בכך שהכוח השלטוני מתחלק בין שלוש רשויות - המבצעת, המחוקקת, השופטת - שלכל אחת מהן סמכויות שונות ותפיסות שונות.

שאלות על קטע קריאה אנסיין (פרק שלישי)

השאלות בפרק זה מורכבות משני חלקים:

· **בחלק הראשון של כל שאלה עליכם להציג כלומר, לכתוב הגדרה מלאה של המושג הנתון בשאלה (בחלק זה עליכם לכתוב את ההגדרה כפי שלמדתם ולא על פי הקטע הנתון בבחינה, כלומר בשלב זה לא להתייחס כלל לכתוב בקטע).**

· **בחלק השני עליכם לכתוב הסבר על פי ההנחיות של שאלות האירוע, כלומר:**

- א. ביסוס** – הבאת ציטוט מתוך הקטע הנתון בבחינה, יש להקפיד על כתיבת משפט אחד או שניים בלבד ולא לכתוב את כל הקטע עצמו.
- ב. קישור** – כתבו במילים שלכם תוך שימוש במילים מתוך ההגדרה שהצגתם בכדי להסביר מדוע על סמך האירוע החלטתם שמדובר במושג אותו ציינתם.
- ג. סגירה** – "ובכך בא לידי ביטוי..." המושג אותו ציינתם על מנת לוודא שלאורך כל התשובה הייתה עקביות.
- ** שימו לב** כאשר יש שאלה הדורשת את עמדת הכותב יש להתייחס בהסבר לטענתו בקטע הנתון... שלרוב יופיע בקטע כ: לדעתי... / לטענתי...

שאלות עמדה (פרק רביעי שאלות 20-21) שאלת חובה!!!

שאלת עמדה דורשת התייחסות ברורה וישירה לסוגיה שבמחלוקת והבעת עמדה ברורה, הנכם מתבקשים לנמק את עמדתכם על בסיס החומר הנלמד ולנמק את העמדה המנוגדת לעמדתכם על בסיס החומר הנלמד באזרחות.

- א. **טענה** = "אני תומך / מתנגד ... או אני בעד/ אני נגד....הסוגיה המופיעה בשאלה.
- ב. **נימוק המחזק את העמדה שהצגתם בטענה** = 1. ציון והצגת מושג מתחום הידע באזרחות.
2. הסבר כיצד המושג שציננת והצגת מגבה ומחזק את הטענה שהצגתם.
- ג. **נימוק המחזק את העמדה המנוגדת לעמדה הצגתם בטענה** = 1. ציון והצגת מושג מתחום הידע באזרחות.
2. הסבר כיצד המושג שציננת והצגת מגבה ומחזק את העמדה המנוגדת לטענה שהצגתם.

*** יש להימנע מסתירה פנימית בתשובה או מתשובה מסתייגת.

שאלה לדוגמא

משרד החינוך הצרפתי אסר על תלמידים להשתמש בטלפונים סלולריים במהלך כל זמן השהות בבתי הספר – בשיעורים ובהפסקות כאחד.

יש הטוענים כי גם בישראל משרד החינוך צריך לאסור על תלמידים להביא מכשירי טלפון לביה"ס ולהשתמש בהם, ואילו אחרים מתנגדים לכך ומבקשים לעודד את השימוש בטלפונים בביה"ס ובלמידה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות- נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

- א. **טענה** - הצג את עמדתך באופן ברור.
- ב. **הנמקת עמדתך** - הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.
- ג. **הנמקת העמדה המנוגדת** - הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

שלב מקדים

נושא מרכזי – הבאה ושימוש במכשירים סלולריים בבתי ספר
הסוגיה השנויה במחלוקת – האם המדינה צריכה לאסור על הכנסת מכשירים סלולריים לבתי הספר או לא.

"סיעור מוחות" – מהם פריטי המידע והמושגים מתחום לימודי האזרחות הקשורים לסוגיה?
המושגים והנושאים יכולים להיות למשל:

בעד איסור :

1. זכויות יסוד : הזכות לחיים וביטחון (קרינה מסכנת חיים)
2. הזכות לשוויון (לסוג המכשיר יש סטטוס חברתי, שימוש במכשיר ככלי לימודי תלמידים שאין להם יכולת כלכלית לגלישה או מכשיר חכם)
3. זכויות חברתיות : הזכות לחינוך (הסחת דעת)

נגד האיסור :

1. הזכות לחירות
2. פלורליזם - כנגד לתפיסה שקיימת סכנת קרינה
3. הזכות לקניין (לתלמידים יש זכות לעשות שימוש ברכושם)

ניתן לקשר בין עמדתכם לבין מושגים נוספים, שאינם המושגים הקשורים ישירות ומיידית לסוגיה, אלא בצורה עקיפה יותר, למשל :
ב"סיעור המוחות" לשם פיצוח השאלה, אין צורך להגיע לכל המושגים האפשריים, אלא ניתן להסתפק ב-3-4 מושגים בסיסיים הקשורים לסוגיה שביכולתם.

כתיבת תשובה

א. טענה : אני תומך באלו הטוענים שעל משרד החינוך לאסור לגמרי הבאה של טלפונים סלולריים לביה"ס ושימוש בהם.

ב. נימוק התומך בעמדתני : אני מבסס את עמדתי על הזכות לחיים, לביטחון ולשלמות הגוף : זכות זו קובעת שאין לפגוע בחייו ובגופו של אדם, וכן שחובת המדינה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים.

קיים חשש שקרינה רבה ממכשירים סלולריים, ובמיוחד כאשר הם מרוכזים יחד, עשויה לפגוע בבריאות ובשלמות הגוף של מי ששוהה ליד המכשירים ומשתמש בהם. משום כך, על המדינה להגן על התלמידים שנמצאים בביה"ס שעות רבות – ולאסור את הבאת המכשירים. בדרך זו היא תממש את חובתה להגן על האזרחים מפני פגיעה אפשרית בגופם.

ג. נימוק שמתנגד לטענה ניתן לבסס על ערך הפלורליזם : ערך זה מדגיש את הטוב שבמגוון בחברה, והוא מעודד הכרה בערך של ריבוי דעות ועמדות של אנשים או קבוצות. אימוץ הערך הזה מחייב עידוד ותמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות בחברה.

קיימות גישות שונות באשר להשפעה של מכשירים סלולריים על יחסים חברתיים ועל למידה, כאשר חלק מהחוקרים ומאנשי החינוך סבורים ששימוש מושכל במכשירים סלולריים מסייע לקידום הלמידה. יתרה מזאת, חלק מן התלמידים מעידים כי השימוש בטלפונים מסייע להם ללמוד טוב יותר. משום כך, אין לפסול עמדה לגיטימית באשר לשימוש במכשירים סלולריים בלמידה – ועל המדינה לאפשר זאת ואף לתמוך בשימוש בהם.

מילות מפתח להבנת השאלה

התשובות האפשריות (ציין הן):	אם כתוב בשאלה
1. הצדקות היסטוריות 2. הצדקות בינלאומיות 3. הצדקה טבעית/ אוניברסלית	הצדקה בהכרזת העצמאות
1. לאו"ם 2. לערבים תושבי מדינת ישראל 3. למדינות ערב השכנות 4. לעם היהודי בתפוצות	פנייה מבין הפניות לגורמים שונים בהכרזת העצמאות
1. דמוקרטיה ליברלית - אינדיבידואלית 2. דמוקרטיה רפובליקנית 3. דמוקרטיה רב תרבותית	תפיסה דמוקרטית
1. גישה כלכלית חברתית נאו-ליברלית 2. גישה כלכלית חברתית סוציאל - דמוקרטית	גישה כלכלית - חברתית
1. עקרון שלטון העם 2. עקרון הכרעת הרוב 3. עקרון הפלורליזם 4. עקרון ההסכמיות 5. עקרון הסובלנות 6. עקרון הגבלת השלטון 7. עקרון שלטון החוק 8. עקרון הפרדת רשויות	עקרון דמוקרטי
1. דמוקרטיה ישירה 2. דמוקרטיה עקיפה	סוג דמוקרטיה
1. כלליות 2. חשאיות 3. מחזוריות 4. שוויוניות 5. התמודדות חופשית / הוגנת	תנאי לבחירות דמוקרטיות
1. שיטת בחירות ארציות 2. שיטת בחירות יחסית 3. שיטת בחירות רשימתית	מאפיין שיטת הבחירות בישראל
1. זכויות אדם טבעיות 2. זכויות אזרח פוליטיות 3. זכויות כלכליות- חברתיות 4. זכויות קבוצתיות/ תרבותיות	סוג זכויות

זכות	1. כבוד 2. חירות 3. חופש הביטוי 4. חופש התנועה 5. חופש המחשבה והמצפון 6. חופש העיסוק 7. חופש דת 8. חופש מדת 9. הליך הוגן 10. חיים וביטחון 11. שוויון 12. קניין
מדיניות	1. העדפה מתקנת 2. הבחנה מותרת 3. אפליה פסולה
סוג חובה	1. חובת האדם כאדם 2. חובות האזרח וערכים אזרחיים
סוג מנגנון הפיקוח והביקורת	1. מנגנוני פיקוח וביקורת פורמליים / מוסדיים 2. מנגנוני פיקוח וביקורת בלתי פורמליים / לא מוסדיים
סוג הלאומיות	1. לאומיות אתנית-תרבותית 2. לאומיות פוליטית
סוג מדינת הלאום	1. מדינת לאום אתנית-תרבותית 2. מדינה דו-לאומית 3. מדינה רב לאומית 4. מדינת לאום פוליטית / כלל אזרחיה
הצדקה דמוקרטית לקיומן של מדינות לאום אתניות תרבותיות	1. ההצדקה מן הזכות להגדרה עצמית / ההצדקה הקולקטיבית 2. ההצדקה הליברלית על פי הזכות לתרבות 3. ההצדקה על פי חשיבות הסולידריות 4. ההצדקה על פי עקרון הכרעת הרוב 5. ההצדקה במקרה היהודי על פי הזכות לביטחון ומניעת רדיפות
עמדה "חלום" בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה (שאלה 16)	1. עמדה דתית-חרדית 2. עמדה דתית-לאומית 3. עמדה מסורתית 4. עמדה חילונית-היהדות כתרבות 5. עמדה חילונית-הפרדת הדת מהמדינה

1. מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית של כל אזרחיה 2. מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית אתנית. 3. מדינת לאום פוליטית של כלל אזרחיה או כלל לאומיה	עמדה "חלום" בנושא הזהות הלאומית של המדינה (שאלה 17)
1. חוק כינוך ממלכתי 2. חוק שעות עבודה ומנוחה 3. חוק יסודות המשפט 4. חוק יסוד : מקרקעי ישראל 5. חוק איסור גידול חזיר 6. חוק חג המצות 7. חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה 8. חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם 9. חוק השידור הציבורי 10. חוק בתי דין רבניים 11. חוק השבות 12. חוק האזרחות	חוק
הסדר הסטטוס-קוו	הסכם
1. כינון ממשלה 2. ייצוג האזרחים 3. חקיקה 4. פיקוח וביקורת 5. מינוי בעלי תפקידים 6. אסיפה מכוננת	תפקיד הכנסת
1. קריאה טרומית 2. קריאה ראשונה 3. קריאה שנייה ושלישית	קריאה (בהליך חקיקת חוק בכנסת)
1. קביעת מדיניות ויישומה 2. סמכות שיורית של הממשלה 3. חקיקת משנה 4. תקנות לשעת חירום	תפקיד הממשלה
1. אחריות מיניסטרואלית 2. אחריות ממשלתית משותפת	סוג אחריות ממשלתית
1. משפט פלילי 2. משפט אזרחי	סוג המשפט

שאלות תרגול באזרחות

פרק א' – שאלות אירוע דו צדדיות. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שאלה אחת מתוך שתיים)

1. שחקני כדורגל יהודים פנו להתאחדות לכדורגל בטענה שהם נאלצים לשחק כדורגל בשבת, וזאת בניגוד לחוק. לטענתם, כדי להיות שחקני כדורגל מקצועיים ולהתפרנס מעיסוק זה עליהם להשתתף במשחקים הנערכים בשבת, וכך נמנעת מהם הזכות שלא לעבוד ביום זה. ההתאחדות לכדורגל סירבה לענות לבקשתם.

השחקנים עתרו לבג"ץ בבקשה שיורה לאכוף את החוק. השופטים קיבלו את העתירה וקבעו כי אין לערוך משחקי כדורגל מקצועיים בשבת, אלא אם כן יחתום השר הממונה על העניין על היתר שיסדיר את המעמד החוקי של המשחקים.

א. ציין והצג את **החוק** שעליו התבססו השחקנים בפנייתם להתאחדות לכדורגל.

הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **סוג המנגנון לפיקוח וביקורת** על השלטון שבו נעזרו השחקנים.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. על פי חוק שנקבע בכנסת, סטודנט שיציג לפני המוסד להשכלה גבוהה שבו הוא לומד אישור רשמי שיש לו לקות מידה יהיה זכאי להתאמות מיוחדות בלימודים. בהתאמות אלה יהיו לדוגמה: חונך מסייע, הקלטת הרצאות, אפשרות להיבחן בעל פה ועוד. כמו כן, כל מוסד להשכלה גבוהה יחויב להקים מרכז תמיכה כדי לסייע לסטודנטים לקויי למידה בלימודיהם. סטודנטים שאין להם לקויות למידה לא יהיו זכאים להתאמות אלה.

ארגון חברתי בדק את הנושא וגילה שהחוק עדיין אינו מיושם, אף על פי שהוא נקבע לפני זמן רב. לדברי יושב ראש הארגון, השרים הממונים על יישום החוק התרשלו, שכן הם עדיין לא קבעו את פרטי החוק שיאפשרו את הוצאתו לפועל. עקב כך בכמה מן המוסדות להשכלה גבוהה החוק אינו מיושם והסטודנטים הזכאים להתאמות אינם מממשים את זכותם.

א. ציין והצג את **המדיניות** (העדפה מתקנת או הבחנה או אפליה פסולה) שבאה לידי ביטוי בחוק שנקבע בכנסת.

הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בכנסת.

ב. ציין והצג את **תפקיד הממשלה** שהשרים התרשלו בו.

הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

שתי השאלות הנ"ל לקוחות מבגרות חורף תשע"ט

3. הממשלה החליטה כי באחת מערי הארץ יוקם בית חולים חדש בבעלות פרטית. בכך ביקשה הממשלה לצמצם את מעורבות המדינה במתן שירותים רפואיים ולעודד את התחרות ואת הפעילות של גופים פרטיים במערכת הבריאות. בית החולים החדש מעניק שכר גבוה יותר ותנאי עבודה נוחים לרופאים ולאחיות שמצטרפים לצוות העובדים שלו. בשל כך עזבו רופאים ואחיות רבים את בתי החולים הממשלתיים שבערים הסמוכות והצטרפו לצוות בית החולים החדש. מנהל של אחד מבתי החולים הממשלתיים ביקש שהממשלה תסייע לו להתמודד עם הבעיה. לטענתו, העזיבה ההמונית של רופאים ואחיות אל בית החולים החדש מסכנת את שלומם של החולים תושבי האזור משום שהיא פוגעת ביכולת בית החולים שבניהולו להעניק לציבור שירות רפואי ראוי.

א. ציין והצג את **הגישה הכלכלית חברתית** שהממשלה נקטה כאשר החליטה על הקמת בית החולים הפרטי.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של החולים תושבי האזור שנפגעה לדברי מנהל בית החולים. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

4. עיריות רבות מנהלות דפי מידע ברשתות חברתיות באינטרנט (מרשתת). בדפים אלו מתפרסם מידע עדכני על הפעילות של העירייה ושל ראש העיר למען התושבים. תושבים רבים מגיבים על המתפרסם ומביעים את דעתם בנוגע לפעילות העירייה, וכך מבטיחים את ההתנהלות התקינה של העירייה בפעולותיה למען תושבי העיר.

בדף הרשת החברתית של אחת מן העיריות, פרסם תושב קללות וגידופים המכוונים לראש העיר. בתגובה נחקרו הדברים שכתב התושב ונחסמה האפשרות שלו להגיב בדף זה. לדברי דובר העירייה, תגובות פוגעניות כלפי ראש העיר פוגעות באחת מזכויותיו, והעירייה לא תאפשר לתגובות כאלה להופיע בדף האינטרנט שהיא מנהלת.

א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שבא לידי ביטוי באפשרות התושבים להגיב על פרסומי העירייה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של ראש העיר שנפגעה לדברי דובר העירייה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

שתי השאלות הנ"ל לקוחות מתוך הפרק הראשון של בגרות חורף תשע"ח, 2018. לתשובות סרוק :

5. ממשלת ישראל חתמה על הסכם תעופה בין-לאומי חדש, שנועד לצמצם את מעורבות הממשלה בתחום התעופה, ולאפשר לחברות תעופה זרות להתמודד מול חברות התעופה הישראליות על מחירי הטיסות ועל יעדיהן. בעקבות הסכם זה תתיכן הוזלת מחירים של כרטיסי הטיסה, והגדלת מספר התיירים המגיעים לישראל.

נציגים של חברות התעופה הישראליות הביעו התנגדותם להסכם. לטענתם חלק ניכר מן המחיר של כרטיסי הטיסה נבעו מעלויות שירותי האבטחה והשמירה שהן מעניקות לנוסעים, ולפי הסכם התעופה החדש הן יאלצו לצמצם את מתן השירותים האלה, ובכך לפגוע בנוסעים.

א. ציין והצג את **הגישה החברתית- כלכלית** שבאה לידי ביטוי בהסכם שחתמה הממשלה.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של הנוסעים שעלולה להיפגע, לטענת הנציגים של חברות התעופה הישראליות. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

השאלה לקוחה מתוך בגרות חורף תשע"ד. לפתרון סרקו:

6. ידוענים (סלבריטאים) ביקשו לתעד אירוע פרטי שלהם מן האוויר באמצעות רחפן נושא מצלמה. כדי לאפשר שאת הורתה רשות התעופה האזרחית לסגור את המרחב האווירי באזור שהתקיים בו האירוע ואסרה לטוס בו בזמן האירוע. לטענת הרשות, ההחלטה התקבלה על פי כללי התעופה האזרחית ועל פי הנהלים המחייבים אותה בנוגע לשימוש ברחפנים.

בעקבות ביקורת חריפה של אזרחים ואמצעי התקשורת, הורה שר התחבורה לרשות התעופה שלא לאשר את השימוש ברחפן באירוע, וביטל את ההוראה לסגור את המרחב האווירי במהלך האירוע. לדברי השר, אין לנהוג באירוע של ידוענים באופן שונה מהנהוג באירועים של אנשים אחרים.

א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שלפיו החליטה רשות התעופה האזרחית לסגור את המרחב האווירי. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג מהי **הזכות** של האזרחים שעל פיה ביטל שר התחבורה את ההוראה של רשות התעופה האזרחית.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ו)

7. בעת האחרונה התקבלה בממשלה החלטה, ולפיה ייסגר שדה התעופה לטיסות פנים "שדה דב" הנמצא בתל אביב. שדה התעופה משמש בעיקר להמראות ולנחיתות של מטוסים הטסים לאילת וממנה. ההחלטה לסגור את "שדה דב" היא חלק מתכנית ממשלתית לבנות בעתיד שכונת מגורים גדולה בשטח זה. החלטה זו עוררה את כעסם ואת התנגדותם של אזרחים רבים. לכן הם החליטו לפעול נגד מימוש ההחלטה: הם נשאו שלטי מחאה מול שדה התעופה, הפיצו עצומות ברשת האינטרנט, שנכתב בהן שמיקום של שדה התעופה חיוני למדינה, וביקשו מהאזרחים לחתום על עצומות אלה. כמו כן, הם פנו לכלי התקשורת וביקשו לפרסם את התכנית שתפגע בנוסעים בקו טיסות זה.
- א. ציין והצג את **התפקיד של הממשלה** שבא לידי ביטוי בהחלטה לסגור את שדה התעופה "שדה דב". הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שהפעילו המתנגדים לסגירת שדה התעופה. הסבר כיצד סוג מנגנון פיקוח וביקורת זה בא לידי ביטוי בקטע.

שאלה זו לקוחה מבגרות קיץ תשע"ו. לתשובה סרקו:

8. משרד התחבורה החליט להעלות את מהירות הנסיעה המרבית בכביש 6 (חוצה ישראל) ל-120 קמ"ש-מהירות הגבוהה מהמהירות המרבית המותרת בכבישים אחרים בארץ. הממשלה אישרה את ההחלטה, אך קבעה שהיא תיכנס לתוקף רק לאחר שמשרד התחבורה ידאג לשיפור התשתיות בכביש. בין היתר: החלפת גדרות בטיחות והתקנת מחזירי אור בכביש. בעקבות השיפור יעמוד הכביש בתקני הבטיחות המחמירים הדרושים כדי לאפשר נסיעה במהירות הגבוהה החדשה שאושרה.
- א. ציין והצג את **סמכות הממשלה** שבאה לידי ביטוי בהחלטה שהתקבלה. הסבר כיצד סמכות זאת באה לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את **הזכות** שהשיפורים שביצעו בכביש מגנים עליה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ה)

9. עורכת של עיתון מקומי פרסמה כתבה ובה היא טענה כי ראש עירייה מסוים אינו ראוי לכהן בתפקידו. לטענתה, ראש העירייה נבחר על בסיס מידע שקרי שהפיץ בציבור במסמך שבו פירט את כישוריו והשכלתו במהלך תעמולת הבחירות.

בתגובה לכתבה הגיש ראש העירייה לבית משפט השלום תביעת לשון הרע נגד עורכת העיתון. הוא דרש מעורכת העיתון פיצוי כספי על הנזק שנגרם לו לכאורה בגלל פגיעה בשמו הטוב. בבית המשפט הוכח שהדברים שנכתבו בכתבה נכונים והתביעה אינה מוצדקת. לפיכך דחה בית המשפט את התביעה.

א. ציין והצג **זכות** שמימשה עורכת העיתון במעשיה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע

ב. ציין והצג לאיזה **סוג משפט** (פלילי, אזרחי) הופנתה התביעה של ראש העירייה.

הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ב)

10. ממשלת ישראל החליטה לפעול כדי למנוע את ההתייבשות של ים המלח, שהוא אתר טבע ותיירות ייחודי בעולם. אחת התכניות שיזמה הממשלה להשגת יעד זה גובשה יחד עם מדינת ירדן, מפני שהגבול בינה לבין מדינת ישראל עובר לאורך ים המלח. לפי התכנית יועברו מים, באמצעות צינור, מים סוף לים המלח. חברי כנסת הפועלים למען הגנת הסביבה דורשים שהממשלה תביא את התכנית לדיון בוועדה של הכנסת, כדי שבועדה יוצגו חלופות לתכנית המוצעת. לטענתם של חברי הכנסת יישום התכנית עלול לגרום לפגיעה באופיו של ים המלח ובאוצרות הטבע שבו.

א. ציין והצג את **הפנייה בהכרזת העצמאות** (מבין הפניות לגורמים השונים), שממשלת ישראל מממשת בעולותיה בנוגע לים המלח.

הסבר כיצד פנייה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שבא לידי ביטוי בדרישה לקיום הדיון בוועדה.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ד)

11. באחת המדינות הועלתה לדיון בפרלמנט הצעה ולפיה כל שר יחויב לחשוף בפני חברי הפרלמנט את יומן הפגישות שהוא מקיים עם אנשי עסקים, ויצג לפני חברי הפרלמנט הצהרת הון בנוגע לנכסיו האישיים. המטרה של יוזמי ההצעה היא לקדם את רעיון השקיפות למען מנהל ציבורי תקין. יושב ראש הפרלמנט התנגד להצעה. הוא טען כי לא יעלה על הדעת ששרים ימסרו מידע שאינו נוגע בהכרח לעבודתם הציבורית, ועלול להיחפז לנחלת הכלל. הוא הוסיף ואמר כי במעשה זה עלולה להיות פגיעה בזכות של השרים.

א. ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שיוזמי ההצעה מבקשים לקדם.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של השרים שעלולה להיפגע, לדעת יושב ראש הפרלמנט.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ה)

12. על פי התקנות באחת מהעיריות, הרחצה בים בלי מציל אסורה. כאשר לא היו מצילים באחד מחופי הים הגיעו פקחים עירוניים, ומתחו סרט סימון לאורך קו המים. הם הודיעו למבקרים כי אין לעבור את הסרט ולהיכנס לים, ומי שיפר את התקנות יחויב לשלם קנס כספי.

א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעל פיו פעלו הפקחים.

הסבר את תשובתך על סמך הקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של המבקרים בחוף, שלטענתם עלולה להיפגע בגלל פעולת הפקחים.

הסבר את תשובתך על סמך הקטע.

(חורף תשע"ג)

13. באחד מסופי השבוע ביצעה חברת רכבת ישראל עבודות פיתוח ותשתית בתחנת הרכבת בתל אביב. כמה חברי כנסת דרשו להפסיק את ביצוע העבודות בשבת. לטענתם, פעילות זאת מנוגדת להסכם בין דתיים לחילוניים בישראל, שאותו יש לכבד משום שהוא מאפשר חיים משותפים בין המגזרים. הנהלת חברת הרכבת הודיעה שהיענות לדרישת חברי הכנסת לדחות את העבודות לתחילת השבוע, תיאלץ את החברה להשבית את הפעלת הרכבת בחלק מן הקווים במהלך השבוע, ויגרם נזק לציבור. בתגובה קבוצות אזרחים יצאו לפעולות מחאה ברחבי הארץ, הניפו שלטים והפגינו נגד הפגיעה שתגרם לנוסעים בשל השבתת הרכבת.

א. ציין והצג את **ההסכם** לפתרון המחלוקת בין דתיים לחילוניים לפיו יש לפעול, על פי טענת חברי הכנסת.

הסבר כיצד הסכם זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** שבאה לידי ביטוי בפעולות של קבוצת האזרחים.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ז)

14. ועדת הבחירות המרכזית לכנסת פסלה לשידור תשדיר תעמולת בחירות של מפלגה מסוימת, בטענה שיש בו מסרים גזעניים המעליבים קבוצות בחברה הישראלית. נציגי המפלגה עתרו לבית המשפט העליון בבקשה לאפשר להם להציג את התשדיר. לדבריהם, פסילת תשדיר הבחירות מונעת מהם להציג את באופן ברור את המסרים והרעיונות שלהם, ובכך פוגעת ביכולתם לשכנע אזרחים לתמוך בהם ולא במפלגה אחרת.

א. ציין והצג את **סוג הזכויות** שוועדת הבחירות מנסה להגן עליהן.

הסבר את תשובתך על פי הקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** שנפגעה, לטענת נציגי המפלגה.

הסבר את תשובתך על פי הקטע.

(חורף תשע"ג)

15. ראש עיר מסוים החליט להעביר תקציב מיוחד בשנתיים הבאות לבתי ספר שאיכות ההוראה בהם נמוכה. בכך הוא ביקש לעזור להם להשוות את רמת ההוראה בהם לזו שבבתי הספר האחרים. הורים רבים ביקשו לדעת אילו בתי ספר יקבלו את התקציב המיוחד. הם טענו שברצונם לעקוב אחרי הפעילות של בתי הספר האלה ולהבטיח שהתקציב המיוחד אכן יסייע לשיפור איכות ההוראה של ילדיהם. בתשובה לבקשתם ענה דובר העירייה שפרסום השמות של בתי הספר ייצור להם תדמית שלילית, ולכן העירייה תימנע מכך.

א. ציין והצג את **המדיניות** (הבחנה, העדפה מתקנת או אפליה) שבאה לידי ביטוי בהחלטה של ראש העיר.

הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג **זכות** אחת שבאה לידי ביטוי בבקשת ההורים.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תש"ע)

16. בארצות הברית נשיא המדינה ממנה את השופטים בבית המשפט העליון. לאחרונה התעורר דיון ציבורי בשאלה אם לשנות את שיטת המינוי.

התומכים בשיטה זו טענו שהנשיא נבחר על ידי ציבור האזרחים, וכאשר הוא ממנה בעלי תפקידים הוא מבטא את העמדה של הבוחרים בעניין. לדבריהם, כך הוא מממש את אחד מעקרונות הדמוקרטיה. המתנגדים לשיטה זו טוענים כי כאשר השופטים ממונים על ידי הנשיא, הם ירגישו מחויבות לנשיא ולהשקפת עולמו. הפסיקה של השופטים עלולה להיות מושפעת משיקולים זרים, וכך עלול להיפגע המימוש של אחת מהזכויות של הנאשמים.

א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעליו מתבססת הטענה של התומכים בשיטה הקיימת.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** של הנאשמים שמימושה עלול להיפגע לטענת המתנגדים לשיטה הקיימת.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תש"ט)

17. הספרייה הלאומית של ישראל היא גוף ציבורי שתפקידו מוגדרים בחוק. התפקיד המרכזי של הספרייה הוא איסוף ושימור של מסמכים הקשורים למורשת העם היהודי ולמנהגיו לאורך הדורות. הדבר נועד בעיקר לחיזוק הקשר בין העם היהודי למדינת ישראל.

כך, למשל, רכשה הספרייה בכספי המדינה כתבי יד יהודיים עתיקים שהתגלו באפגניסטן, ובהם כתבי יד של רבנים ומסמכים החושפים לראשונה את אורח החיים של היהודים באפגניסטן בתקופות קדומות. כל מי שמעוניין רשאי לעיין ללא תשלום במסמכים אלו הנמצאים בספרייה. כמו כן אפשר לעיין בהם ובמסמכים אחרים, גם כאלה העוסקים במוסדות המדינה, באמצעות פנייה לאתר האינטרנט של הספרייה הנגיש לכול.

א. ציין והצג את **סוג הלאומיות** שבא לידי ביטוי בתפקידה המרכזי של הספרייה הלאומית.

הסבר כיצד סוג זה של לאומיות בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג **זכות** שאדם הפונה לספרייה ונעזר בשירותיה מממש.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ג)

18. מדינת ישראל מחייבת את יצרני הסיגריות להצמיד תווית אזהרה למוצרים שהם משווקים. באזהרה עליהם לכלול פירוט של הנזקים העלולים להיגרם למעשן ולמי שנמצא בסביבתו. המדינה מעוניינת לצמצם את העישון, ולהביא לידיעת כל אדם מהו הסיכון הכרוך בעישון כדי שיוכל להחליט על פי שיקול דעתו אם לעשן או לא.

יצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים ייענשו, ויוטלו עליהם קנסות כבדים.

א. ציין והצג זכות טבעית שהמדינה מבקשת לממש באמצעות פרסום האזהרה.

הסבר כצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שיצרני הסיגריות מחויבים לפעול על פיו.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"א)

19. בלב אזור תעשייה בניו יורק ניצב מבנה נטוש. בעל המבנה אפשר לאמני רחוב לצייר על קירות המבנה ציורים צבעוניים. באמצעות הציורים הדגישו האמנים רעיונות חברתיים בדרך מקורית וחדשנית והפכו את המקום לאתר תיירות שמבקרים רבים מגיעים אליו. לאחרונה החליט בעל המבנה להרוס אותו ולבנות על שטחו בנייני מגורים.

קבוצה של חובבי אמנות פנתה לבית המשפט בעיר בניסיון למנוע את הרס המבנה. בתום הדיון פסק השופט כי על אף חשיבות קיומה של אמנות רחוב מסוג זה אי-אפשר להיענות לפנייה כי המבנה שייך לבעליו, ולכן אישר השופט את הריסתו.

א. ציין והצג את **הזכות** שמימשו האמנים כשציירו את ציוריהם.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **הזכות** שבית המשפט הגן עליה בפסיקתו.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ה)

20. לידיעת הציבור הובא דו"ח שפרסם מבקר המדינה בנוגע לאסון השריפה בכרמל בשנת 2010, שבו נהרגו אנשים רבים ונשרפו שטחי יער גדולים.

המבקר מבהיר בדוח את עמדתו בנוגע לסוגי האחריות לאסון, ומדגיש את הסכנה שבהטלת האחריות לתוצאות האסון על דרגי הביצוע הנמוכים. לדבריו, ההיערכות למניעת שריפות היא בסמכותה של הממשלה, ולכן היא נושאת באחריות כוללת למחדלים ולכישלונות שהובילו לאסון ולתוצאותיו. דוח המבקר דן גם בליקויים שהיו בהיערכות למניעת שריפות בזמן של ממשלות קודמות, אך קובע שבסופו של דבר האחריות לתוצאות חלה על הממשלה שכיהנה בזמן השריפה.

א. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבא לידי ביטוי בדוח.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג האחריות של הממשלה שבא לידי ביטוי בדוח של מבקר המדינה.

הסבר כיצד סוג האחריות שצינת בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ו)

21. משרד התחבורה בברזיל קבע הנחיות חדשות לנהגי מוניות. אחת ההנחיות אוסרת על נהגי מוניות לשוחח עם הנוסעים על ענייני כדורגל, משום שהעיסוק בכך מלהיב את הנוסעים, ולעיתים מעורר מריבות אלימות בעת הנסיעה במונית. בהנחיה נקבע שנהג מונית שיעבור על האיסור יעמוד לדין וישלם קנס.

נהגי המוניות התנגדו להנחיה זו. לטענתם, הם יתקשו למלא את ההנחיה משום שכדורגל הוא תחום העניין המרכזי שלהם, וחשוב להם לדון בו ולהציג את עמדתם בתחום זה.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בהנחיה של משרד התחבורה בברזיל.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שנהגי המוניות התבססו עליה בהתנגדותם להנחיה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ו)

22. בעיר במדינת אלסקה החליטה העירייה לפנות אזרחים חסרי בית המתגוררים במחנות על קרקע ציבורית, משום שהתברר כי השהייה במחנות האלה מסוכנת להם. העירייה החליטה לפנות אזרחים אלה למקלטים, שם יהיו מוגנים מפגעי הטבע וממעשי אלימות כלפיהם.
- באחד הפינויים הוחרמו חפציו של אזרח חסר בית שלא נכח בשעת הפינוי, והוא עתר לבית המשפט העליון במדינה. בעתירתו ביקש מבית המשפט שיורה להחזיר לו את חפציו בטענה שמבין החפצים שהוחרמו יש מדליות שקבל בעבור שירותו הצבאי, והן חשובות לו מאוד.
- בית המשפט קיבל את העתירה והוציא צו המחייב את העירייה להחזיר לו את חפציו.
- א. ציין והצג את **הזכות** של חסרי הבית שעליה החליטה העירייה להגן. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שאליו בחר האזרח חסר הבית לפנות. הסבר כיצד סוג מנגנון הפיקוח והביקורת הזה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ז)

23. קבוצות של בני נוער מתנועות נוער המייצגות השקפות שונות המעוניינות לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות ייחודיות משלהם, לא מצאו מקום מתאים לפעילויות בשעות הפנאי במהלך השבוע ובסופו. לכן פנו בני הנוער לעירייה וביקשו ממנה סיוע בהקצאת מגרש מתאים לפעילותם בעיר. בעזרת תקציב מהעירייה ותרומות שגייסו ממקורות נוספים העירייה הקימה למענם מתחם, במגרש שהיה מיועד לשימוש ציבורי.
- דיירים המתגוררים בסמוך עתרו לבית המשפט בדרישה לסגור את המתחם. לטענתם, כשרכשו את דירותיהם הם פנו לעירייה לבדיקת התכנון העתידי של האזור, ולא נמסר להם שיש כוונה להקים מתחם כזה בשכונתם. לדבריהם אילו ידעו הם לא היו רוכשים את הדירות, מכיוון שהפעילות במקום גורמת רעש חזק, ובעקבות זאת נפגע הערך של דירותיהם. בית המשפט דחה את העתירה.
- א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהתממש בהקמת המתחם. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג **זכות** של הדיירים שנפגעה, לטענתם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ד)

פרק ב' חלק ראשון – שאלות ידע פשוט. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שלוש שאלות מתוך חמש)

ענו על כל השאלות.

1. הצג ביטוי אחד מהכרזת העצמאות לאופי הדמוקרטי של מדינת ישראל וביטוי אחד (נוסף) מן ההכרזה לאופי היהודי של מדינת ישראל.
2. הצג את שני המאפיינים האלה של שיטת הבחירות בישראל: שיטת בחירות ארצית, שיטת בחירות יחסית.
3. הצג את המושג אחריות מיניסטרילית.
4. הצג את הזכות להליך הוגן ואמצעי אחד לשמירה על הליך הוגן.
5. הצג שני ביטויים למחויבות ואחריות של מדינת ישראל ליהודי התפוצות.
6. הצג שני מאפיינים ייחודיים של חוק יסוד.
7. הצג את הזכות לקניין.
8. הצג שני ביטויים להכרה בקבוצות מיעוט במרחב הציבורי והמוסדי בישראל.
9. הצג את עקרון שלטון החוק.
10. הצג את תפקיד הכנסת: ייצוג אזרחים, ואת תפקיד הכנסת: מינוי בעלי תפקידים.
11. הצג את המושג תכנית החלוקה- החלטה 181 של האו"ם.
12. הצג שני תפקידים של האופוזיציה במדינה דמוקרטית.
13. הצג את המושג פקודה בלתי חוקית בעליל.
14. הסבר כיצד לוח השנה העברי בא לידי ביטוי במרחב הציבורי בישראל.
15. הצג שני ביטויים מהכרזת העצמאות שמבטאים את האופי היהודי של המדינה.
16. הצג שתי דרכים אפשריות להתמודדות עם השסע הלאומי בישראל.
17. הצג שתי דרכים להבטיח את אי- התלות של הרשות השופטת.
18. הצג את עקרון הדמוקרטיה המתגוננת.
19. הצג שתי הצדקות דמוקרטיות לקיום של מדינת לאום.
20. הצג את המעמד של השפה הערבית בישראל.
21. הצג שני חוקים המשקפים את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.
22. הצג את המושג חקיקת משנה.
23. הצג שני הבדלים בין משפט פלילי למשפט אזרחי.
24. הצג שני ביטויים בהכרזת העצמאות להיותה של ישראל מדינה דמוקרטית.
25. הצג שתי דרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל.
26. הצג את המושג מעצר מנהלי.

27. הצג את המושג **חוק יסוד**.
28. הסבר כיצד **דגל המדינה** (כסמל) מבטא את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.
29. הצג את **הגישה החברתית-כלכלית הליברלית**.
30. הסבר כיצד **אחד** מן החוקים האלה : **חוק יסודות המשפט** (המשפט העברי) **או חוק חג המצות** מבטא את אופייה היהודי של מדינת ישראל.
31. הצג את המושג **אחריות ממשלתית משותפת**.
32. הצג את מדיניות **ההעדפה המתקנת**.
33. הצג את מעמד המיעוטים במדינת ישראל על פי **הכרזת העצמאות**.
34. הסבר כיצד שני החוקים : **"חוק שיפוט בתי דין רבניים"** ו**"חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה"** מבטאים את אופייה היודי של מדינת ישראל.
35. הצג הבדל **אחד** בין **לאומיות-אתנית תרבותית לבין לאומיות פוליטית**.
36. הסבר כיצד **אחד מסמלי המדינה** מבטא את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.
37. הסבר כיצד הגן בג"ץ על המימוש של זכויות האדם בישראל בפרשת **"קול העם"** ("בג"ץ קול העם").
38. הסבר כיצד המחויבות של מדינת ישראל למימוש זכויות אדם באה לידי ביטוי בתוכן של **הכרזת העצמאות**.
39. הצג את שלב **הקריאה השנייה** ואת שלב **הקריאה השלישית** בחקיקת חוק במדינת ישראל.
40. הסבר מהי **אחריות מיניסטרילית**.
41. הצג את **ההצדקה הטבעית-אוניברסלית** ואת **ההצדקות ההיסטוריות** להקמת מדינת ישראל כמדינת לאום, על פי הכרזת העצמאות.
42. הצג את המושג **לאומיות אתנית-תרבותית**.
43. הסבר מי זכאי לעלות לישראל ולהשתקע בה על פי **חוק השבות**.
44. הצג **שני תנאים לבחירות דמוקרטיות**.
45. הצג **שתי דוגמאות מהכרזת העצמאות** המבטאות את הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות.
46. הצג **שני תפקידים של ועדות הכנסת**.
47. הצג את המושג **"דמוקרטיה מתגוננת"**.

פרק ב' חלק שני – שאלות ידע מורכב, נושאי אשכול. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שאלה אחת מתוך חמש, על פי האשכול שנלמד בכתה)

ענו על כל השאלות.

אשכול: העולם היהודי

1. הצג שני מאפיינים של **החברה הדתית-לאומית** בישראל.
הסבר כיצד **עקרון הפלורליזם** מאפשר לשמור על הייחודיות של החברה הדתית-לאומית.
2. הצג שני גורמים **לשסע הדתי-חילוני** בישראל.
הסבר כיצד עקרון ההסכמיות מאפשר חיים משותפים למרות השסע.
3. הצג את המחלוקת בין חילוניים לדתיים בחברה הישראלית בנוגע **לסוגיית הנישואין והגירושין**.
הסבר כיצד **הזכות לחופש דת** אנ **חופש מדת** באה לידי ביטוי במחלוקת זו.
4. הצג גורם אחד **לשסע הדתי-חילוני**.
הסבר כיצד **הסדר הסטטוס-קוו** מאפשר חיים משותפים למרות השסע.

אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

5. הצג אחד מן האמצעים המגבילים את אמצעי התקשורת: **צנזורה** אנ **צו איסור פרסום**.
הסבר כיצד האמצעי שהצגת פוגע ב**פלורליזם** של אמצעי התקשורת.
6. הצג את **החוק נגד בעלות צולבת**.
הסבר כיצד חוק זה מחזק את **עקרון הפלורליזם**.
7. הצג שניים ממאפייניה של **תקשורת המונים**.
הסבר כיצד **הגלובליזציה** מחזקת את כוחה של תקשורת ההמונים.
8. הצג את תפקיד התקשורת **כמתווכת בין השלטון לבין האזרחים**.
הסבר כיצד תפקיד זה תורם לחיזוק **עקרון שלטון העם**.

אשכול: בחירות ומפלגות

9. הצג את המושג **ממשלה קואליציונית**.
הסבר כיצד **עקרון הפלורליזם** מתממש בעצם קיומה של ממשלה קואליציונית.
10. הצג את המושג **משטר נשיאותי**.
הסבר כיצד **עקרון הכרעת הרוב** בא לידי ביטוי במשטר נשיאותי.
11. הצג את המושג **ממשל נשיאותי**.
הסבר כיצד **עקרון הפרדת הרשויות** בא לידי ביטוי בממשל הנשיאותי.
12. הצג את המושג **ממשלה קואליציונית רחבה**.
הסבר כיצד **עקרון ההסכמיות** בא לידי ביטוי בהקמת ממשלה קואליציונית רחבה.
13. הצג את **שיטת הבחירות בישראל**.
הסבר כיצד שיטה זו מחזקת את **עיקרון הפלורליזם**.
14. הצג את **שיטת הבחירות לכנסת בישראל**.
הסבר כיצד שיטה זו יכולה לתרום לצמצום **השסע הלאומי**.
15. הצג את השיטה לסידור רשימה **בחירות מקדימות (פריימריז)**.
הסבר כיצד שיטה זו מחזקת את **עקרון הכרעת הרוב**.
16. הצג את המושג: **ממשלת אחדות לאומית**.
הסבר כיצד ממשלת אחדות לאומית מבטאת את **עקרון ההסכמיות**.
17. הצג את המושג **מפלגה**.
הסבר כיצד האפשרות להקים מפלגה מממשת את **עיקרון הפלורליזם**.
18. הצג את המושג **ממשל נשיאותי**.
הסבר כיצד **עיקרון הגבלת השלטון** בא לידי ביטוי בממשל נשיאותי.
19. הצג את המושג **ממשל פרלמנטרי**.
הסבר כיצד ממשל פרלמנטרי מממש את **עקרון הגבלת השלטון**.
20. הצג את המושג **הצבעת אי אמון בממשלה**.
הסבר כיצד הצבעת אי אמון בממשלה מממשת את **עיקרון שלטון העם**.

21. הצג את המושג **אחוז חסימה**.
הסבר כיצד קביעת אחוז חסימה נמוך מחזק את **עקרון הפלורליזם**.

אשכול: רשויות מקומיות

22. הצג שני מאפיינים ייחודיים לבחירות לשלטון המקומי.
הסבר כיצד **עקרון הפלורליזם** מתממש בבחירה של מועצת הרשות המקומית.
23. הצג שני **תפקידים של רשות מקומית**.
הסבר כיצד **השלטון המרכזי** מגביל את פעולותיה של הרשות המקומית.
24. הצג שתי סיבות למינוי **ועדה קרואה** לרשות מקומית.
הסבר כיצד **הזכות לבחור ולהיבחר** נפגעת ממינוי ועדה קרואה.
25. הצג את דרך **בחירת ראש הרשות המקומית**.
הסבר כיצד **עקרון שלטון העם** בא לידי ביטוי בדרך בחירה זו.

אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

26. הצג את המושג **ועדת חקירה פרלמנטרית**.
הסבר כיצד **עקרון הפלורליזם** מתממש בפעולתה של ועדה זו.
27. הצג את המושג **בג"ץ**.
הסבר כיצד **חירויות הפרט** נשמרות באמצעות צו של בג"ץ.
28. הצג שני תפקידים של **היועץ המשפטי לממשלה**.
הסבר כיצד **עקרון הגבלת השלטון** בא לידי ביטוי באחד מתפקידיו של היועץ המשפטי לממשלה.
29. הצג את התפקיד של **נציב תלונות הציבור**.
הסבר כיצד קיומו שלגוף זה מחזק **תרבות פוליטית דמוקרטית**.
30. הצג את **מוסד מבקר המדינה**.
הסבר כיצד פעולתו של מוסד זה מחזקת את **עקרון שלטון העם**.
31. הצג את **מוסד מבקר המדינה**.
הסבר כיצד מוסד מבקר המדינה מבטא את **עקרון הגבלת השלטון**.
32. הצג את תפקידו של **בג"ץ**.
הסבר כיצד מסייע בג"ץ למנוע **עריצות רוב**.

פרק ג' – קטע אנסיין. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שתי שאלות מתוך שלוש)

מתוך בגרות חורף תשע"ז :

בבריטניה התעורר מחלוקת ציבורית בנוגע להמשך החברות של המדינה באיחוד האירופי. ביוזמת הממשלה נקראו אזרחי המדינה באמצעות משאל עם להכריע אם בריטניה תישאר חלק מהאיחוד האירופי או לא. ההחלטה שהתקבלה במשאל העם היא שבריטניה תעזוב את האיחוד האירופי. להחלטה זו היו סיבות רבות ומגוונות – כלכליות, פוליטיות וחברתיות – אולם לדעתי הסיבה העיקרית לרצונם של האזרחים הבריטים לעזוב את האיחוד האירופי הייתה 'לשמור על בריטניה'. החששות מפני אובדן אופייה הלאומי של הממלכה המאוחדת, מפני היטמעות של המסורת האנגלית העתיקה במנהגים של המהגרים המגיעים בזרם בלתי פוסק, ומפני הזרות שהחלו לחוש תושבי הממלכה הבריטית בארצם, הביאו את רוב הבריטים לבחור בעזיבת האיחוד. נראה אפוא כי הלאומיות הבריטית ניצחה וחזרה לקדמת הבמה, וכי הקולות הקוראים לשמור על הזהות הלאומית ולמנוע שינויים מרחיקי לכת בהרכב האוכלוסייה הם שניצחו במשאל העם. השיח בבריטניה עוסק יותר ויותר בצורך לשמור על האופי הלאומי ועל המנהגים, התרבות ואורחות החיים של העם הבריטי. נראה כי בשנים הקרובות תחפש בריטניה את דרכה, ותנסה למצוא את האיזון בין זהות לאומית ורצון להתבדל לבין ערכים דמוקרטיים אוניברסליים (כלל עולמיים) וקבלת האחר.

אני סבור שהבריטים יכולים למצוא בישראל דוגמה לאיזון כזה. במדינת ישראל יש מיעוט לאומי משמעותי – המיעוט הערבי. מיעוט זה זוכה, על פי חוק וברוח מגילת העצמאות, לשוויון זכויות. האזרחים הערבים לומדים במערכת החינוך בשפה הערבית ושומרים על ייחודם בתחום התרבותי והדתי. בשישים ושמנה שנות קיומה עסוקה מדינת ישראל באתגר של יצירת איזון חוקתי בין היסוד הלאומי יהודי לבין היסוד הדמוקרטי. החברה הישראלית מתאמצת לקיים דו-שיח מורכב ומתמשך באשר לאיזון הנכון בין יסודות אלה. אי-אפשר לומר שהמאמץ הוכתר בהצלחה מלאה והגענו לנקודת האיזון המושלמת, אולם אפשר לומר שמדינת ישראל יצרה מודל מתפקד ומצליח של מדינת לאום שהיא גם יהודית ודמוקרטית. יש לאן לשאוף, יש מה לשפר, אבל למעשה – זה באמת עובד. (מעובד על פי ש' פרידמן, באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 27/6/16)

שים לב : בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע. בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.

1. הצג את המושג **דמוקרטיה ישירה**.
הסבר כיצד דמוקרטיה ישירה באה לידי ביטוי בקטע.
2. הצג את המושג **לאומיות אתנית-תרבותית**.
הסבר כיצד הלאומיות האתנית-תרבותית השפיעה, לדעתו של כותב המאמר, על התוצאות של משאל העם בבריטניה.
3. הצג את המושג **זכויות קבוצתיות תרבותיות**.
הסבר את תפיסתו של כותב המאמר בנוגע לזכויות קבוצתיות תרבותיות בישראל.

מתוך בגרות קיץ תשע"ו :

בעת האחרונה הועלתה בכנסת הצעת חוק בשם "חבר הכנסת ה-121". לפי הצעת החוק הזאת, יוכלו גם אזרחים להגיש הצעות חוק. אזרח שירצה להגיש הצעת חוק יצטרך להחתים על הצעתו 50,000 אזרחים התומכים בה, ורק אחר כך יגיש אותה לכנסת.

במקרה זה, הצעת חוק שמציע אזרח, כמו הצעת חוק שמציע חבר כנסת, תהיה חייבת לקבל קודם כול את אישור יושב ראש הכנסת, ולאחר מכן לקבל את אישור חברי הכנסת שיצביעו בעדה או נגדה. אם ההצעה תזכה ברוב קולות של חברי הכנסת שנכחו במליאה היא תעבור לטיפול של ועדת הכנסת שתדון בה ותקבע את המשך דרכה.

לדעתי, היוזמה לערב אזרחים בקבלת החלטות במדינה באמצעות חקיקת חוקים היא ניסיון מבורך במשטר דמוקרטי. אולם דרך זו לשיתוף האזרחים אינה מתאימה לישראל. בשיטת הממשל הנהוגה בישראל, והם פועלים למען יישומם. אני חושב שראוי לשתף את המגזרים השונים בציבור, למשל, בביקורת על פעולות השלטון. שיתוף המגזרים יכול להיעשות באמצעות התייעצות עם אזרחים על נושאים שעל סדר היום, או במתן אפשרות לאזרחים להתריע על ליקויים ביישום החלטות הממשלה. אך אינני חושב שאזרחים צריכים להיות מעורבים דווקא ביוזמת חקיקה.

יוזמת החקיקה בישראל נתונה לא רק לחברי הכנסת, אלא גם לממשלה בהיותה קובעת תקנות. חשוב שהכנסת לא תעסוק רק בחקיקה אלא תפעל יותר בתפקידה כמבקרת הרשויות האחרות. כך תגביל הכנסת את כוח הרשות המבצעת ותגן על זכויות וחירויות הפרט במדינה.

לדעתי, יש לשנות את המצב הנוכחי ולהדגיש את יכולת הפיקוח של הכנסת על חשבון העיסוק שלה בעיקר בחקיקה.

אני חושב שיוזמת חברי הכנסת לשפר את מעמד הכנסת באמצעות שיתוף הציבור נובעת מכוונה טובה ורצויה. אולם הכיוון הנכון צריך להיות עידוד האזרחים לפנות לחברי הכנסת ולשרים בעניינים ציבוריים שונים. כל אלה ייתנו מענה של ממש לצורך לשתף את הציבור במערכת הפוליטית, וגם יחזקו את תדמיתו של בית המחוקקים בישראל.

(מעובד על פי מאמר של ג. רהט, אתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 31/1/16)

שים לב : בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע. בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.

1. הצג את שלב **הקריאה הטרוםית** בתהליך החקיקה בכנסת. הסבר כיצד שלב זה בתהליך החקיקה בא לידי ביטוי בקטע.

2. הצג את **עקרון הפלורליזם**. הסבר על פי הקטע, את טענת הכותב בנוגע לעיקרון זה.

3. הצג את **עקרון הפרדת הרשויות**. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

מתוך בגרות חורף תשע"ו :

החוק בישראל קובע כי בחירות לכנסת ייערכו כל ארבע שנים, אולם תדירות הבחירות בעשורים האחרונים מעידה על אי יציבות: בחירות 1988 היו הבחירות האחרונות שנערכו במועדן, ומאז 1992 נערכו בישראל בחירות בכל שנתיים ושמונה חודשים בממוצע.

במציאות זו של חוסר יציבות מדינת ישראל מתנהלת מתוך משבר משילות (שליטה של הממשלה). מצב זה פוגע ביכולת לנהל ולקדם מדיניות ארוכת טווח, ומעודד תופעה שלילית המשניאה את הפוליטיקה על הציבור-סחטנות פוליטית. הסחטנות מתבטאת בתביעות התקציביות של מפלגות הקואליציה שנועדו להטיב עם ציבור הבוחרים שלהן, ואינן בהכרח חלק מתכניתה הכוללת של הממשלה. הסחטנות מקשה על אישור תקציב המדינה ובעקבות כך מתערער אמון הציבור במוסדות השלטון, ואף בדמוקרטיה עצמה. המכשול בתהליך של אישור התקציב ממחיש את הליקויים בשיטה הפוליטית הקיימת, ואת הצורך לערוך שינויים שיגבירו את כושר המשילות.

לפיכך אני סבור שיש לאמץ חוק שלפיו ראש הסיעה הגדולה ביותר יהיה ראש הממשלה. כך יוכל ראש הסיעה לנהל משא ומתן קואליציוני בעמדה של עוצמה לעומת המפלגות השותפות האפשריות.

צעד זה יחייב הרכבה של גושים מפלגתיים גדולים מכמה מפלגות קטנות, עוד לפני הבחירות, ואלה יבטיחו שהעומד בראש אחד הגושים יהיה ראש הממשלה. כך יוכלו הבוחרים להצביע למפלגות שהם תומכים בהן, בידיעה שקולם יבוא לידי ביטוי באחד מן הגושים הגדולים. כמו כן, אזרחים רבים יותר ירצו להשתתף בהליך הדמוקרטי.

בעקבות כך יגדל הסיכוי להקמת קואליציות שיהיו יציבות ואחידות בהשקפותיהן, ואתגרים כמו גיבוש יעדים ארוכי טווח והעברת תקציבים להגשמתם יוכלו להתממש.

כיום אי-אישור התקציב משמעו הכרזה על סיום כהונתה של הכנסת. התניית המשך כהונתה של הכנסת באישור התקציב גורמת להעברתו בכל מחיר, והמחיר הזה עלול להיות הרסני לכלכלה הישראלית.

לפיכך, לדעתי יש לפעול לניתוק הקשר בין העברת חוק התקציב להמשך כהונתה של הכנסת והממשלה.

(מעובד על פי מאמר של י" פלסנר, הארץ (2/9/2015),

ענו על כל השאלות

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדתי, ולא על פי הקטע. בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.

1. הצג את התנאי לבחירות מחזוריות.

הסבר את טענתו של הכותב בנוגע למימוש של תנאי זה בישראל.

2. הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד עקרון שלטון העם יתחזק באמצעות אימוץ החוק שמחבר הקטע מציע.

3. הצג שני תפקידים של הכנסת.

הסבר כיצד תפקיד אחד של הכנסת בא לידי ביטוי בקטע.

לאחרונה ציין האיחוד האירופי עשרים שנה להקמתו. מאז הקמתו ועד היום התרחב האיחוד, וכיום הוא מונה 28 מדינות שבהן יותר מ-500 מיליון בני אדם, וגוון השפות בהן הוא רב. המטרות העיקריות של האיחוד האירופי בעת הקמתו היו ליצור לאומיות אירופית חדשה, ולבסס שלום יציב וכלכלה משותפת חזקה. האיחוד האירופי אינו רק גוף כלכלי העוסק במסחר, יש לו מטבע משותף והגבולות בין המדינות החברות בו פתוחים, הוא אינו רק מוסד פוליטי שתפקידו לשמור על היציבות והשלום באירופה; האיחוד האירופי הוא לדעתי גם, ואולי בעיקר, מוסד על-לאומי שמטרתו גיבוש זהות לאומית כלל אירופית חדשה, המבוססת על ערכים משותפים ועל אזרחות משותפת. כל אזרח בכל אחת מן המדינות החברות באיחוד האירופי הוא בעת ובעונה אחת אזרח מדינתו ואזרח של האיחוד האירופי- אזרח אירופה. העמים שבאיחוד כמו גרמנים, איטלקים, צרפתים או הולנדים, הם בה בעת גם אירופים. רעיון הזהות האירופית התממש: הגבולות נפתחו, מכסים הוסו, ותוקצבו תכניות שמטרתן לשלב אזרחים מכל ארצות האיחוד במוסדותיו.

אולם אני סבור שדווקא עכשיו, כאשר הזהות האירופית הולכת ומתגבשת, האיחוד מוצא את עצמו בפתח של משבר לאומיות חדש. בכמה מן המדינות החברות בו גברו בעשורים האחרונים תביעות לעצמאות שח מיעוטים לאומיים, לדוגמה הקטלונים בספרד והפלמים בבלגיה. לאחרונה תושבי קטלוגניה התבקשו באמצעות הצבעה להכריע בשאלה מהותית אם להקים מדינה עצמאית, נפרדת מספרד. הלאומים הנשכחים באירופה החלו להתעורר ולדרוש את מקומם ההיסטורי ביבשת. הם דורשים עצמאות פוליטית, אך אינם מתנגדים להיות חלק מן האיחוד. שאיפתם היא להיות עמים העומדים ברשות עצמם, בדומה לרוב עמי אירופה, בתוך כדי שימרה על ייחודם התרבותי ועל מורשתם. כך האיחוד האירופי, שרצה להדגיש את "האזרחות האירופית", נהפך בעל כורחו למשחרר הלאומים של אירופה. על אף רצונו של האיחוד ליצור ישות אירופית חדשה המאחדת את כלל העמים, ניכרת התגבשות הזהות של כל עם ועם.

(מעובד על פי אתר מידה, 7/11/2013)

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע. בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.

1. הצג את המושג **גלובליזציה**.
הסבר כיצד הגלובליזציה באה לידי ביטוי בקטע.
2. הצג את המושג **משאל עם**.
הסבר כיצד משאל עם בא לידי ביטוי בקטע.
3. הצג את המושג **לאומיות אתנית**.
הסבר כיצד הלאומיות האתנית באה לידי ביטוי בדרישתם של הלאומים הנשכחים באירופה.

פרק ד' – שאלות אירוע. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שאלת אירוע אחת מתוך 4)

בחלק הראשון של הפרק השאלות עוסקות בנושא העמדות "חלומות" בנוגע לאופייה הרצוי של מדינת ישראל. (שאלה 16 בבגרות - עמדות לאופייה הדתי-תרבותי. ושאלה 17 עמדות לאופייה הלאומי)

ענו על כל השאלות :

24. הצעת חוק שהועלתה לאחרונה, אוסרת על פתיחת עסקים בשבת ובימי מנוחה יהודיים. בתגובה לכך יצאו תושבים רבים להפגנות במחאה על הצעת החוק ונשאו שלטים עם הכיתוב: "אנחנו נגד חקיקה דתית", "אנחנו נגד כפייה דתית".

- ציין והצג את העמדה (החלום) בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה המוצגת בתגובת התושבים.
הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

25. בעקבות זכייתה של נציגת ישראל בתחרות הזמר האירופית, "האירוויזיון", צפויה התחרות להתקיים בשנה הבאה בישראל. ערים שונות בארץ ביקשו לארח את התחרות. מנגד, נציגי ציבור מערים שונות טענו שיש לוותר על אירוח התחרות משום שההכנות לתחרות יחייבו חילול שבת, וזאת בניגוד לכללי ההלכה.
- ציין והצג את העמדה (החלום) בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה עליה מתבססים נציגי הציבור.

הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

26. אחד החוקים שעבר בכנסת הוא חוק הקובע כי בכל רישיון נהיגה שינפיק משרד התחבורה יצוין גם תאריך הלידה העברי של בעל הרישיון. יוזמי החוק הדגישו שאמנם מטרת החוק היא לחזק את הזהות היהודית במדינה אך מי שלא ירצה כי התאריך העברי יופיע ברישיונו, יוכל לבקש שינפיקו עבורו רישיון על פי הלוח הלועזי בלבד. לדבריהם החוק מכבד את האחר ולא בא על חשבון.

- ציין והצג את העמדה (החלום) בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה עליה מתבססים יוזמי החוק.
הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

27. אחד החוקים שעבר בכנסת הוא חוק הקובע כי בכל רישיון נהיגה שינפיק משרד התחבורה יצוין גם תאריך הלידה העברי של בעל הרישיון. יוזמי החוק הדגישו שאמנם מטרת החוק היא לחזק את הזהות היהודית במדינה אך מי שלא ירצה כי התאריך העברי יופיע ברישיונו, יוכל לבקש שינפיקו עבורו רישיון על פי הלוח הלועזי בלבד. לדבריהם החוק מכבד את האחר ולא בא על חשבוננו.

- ציין והצג את **העמדה (החלום) בנושא זהותה הלאומית הרצויה** של המדינה עליה מתבססים יוזמי החוק.

הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

28. ארגונים לשמירה על זכויות אדם עתרו לבג"ץ בטענה שהצפיפות בבתי הכלא בישראל גבוהה מדי. לדברי העותרים, בשל הצפיפות הגבוהה האסירים חיים בתנאי מחנק ודוחק בתאים, ובריאותם נפגעת. מצב זה הוא בניגוד לחובה להימנע מענישה אכזרית ובלתי אנושית, ויש בו משום השפלה ללא צורך של האסירים והפרה של זכויות היסוד שלהם. בית המשפט קיבל את העתירה וקבע שתנאי הכליאה של האסירים אינם כחוק משום שהם פוגעים בזכויות היסוד של הפרט. לכן על המדינה להגדיל במידה ניכרת את שטח המחיה הוקצה לכל אסיר.

- ציין והצג את **חוק היסוד** שעליו התבססה פסיקת בג"ץ. הסבר כיצד חוק היסוד הזה בא לידי ביטוי בקטע.

29. ביום הבחירות עוסקים אלפי אנשים מטעם המדינה בארגון הבחירות כדי להבטיח את התנהלותן התקינה. רבים מהם עושים זאת הרחק מן המקום שבו הם אמורים להצביע, לכן קשה להם לממש את זכותם. כדי לאפשר להם להצביע, הוגשה לכנסת הצעת חוק שעל פיה מי שממלא תפקיד מטעם המדינה בארגון הבחירות יוכל להצביע שבוע לפני המועד הרשמי שלהן.

- ציין והצג את **סוג הזכות** שהצעת החוק נועדה לממש. הסבר כיצד סוג הזכויות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

שלושת השאלות הנ"ל לקוחות מתוך בגרות חורף תשע"ט, 2019

30. בעקבות עלייה במספר הנפגעים בתאונות הדרכים נערך דיון בעניין זה במליאת הכנסת. כמה חברי כנסת טענו שהממשלה אינה פועלת במידה מספקת לפתרון הבעיה ודרשו שהממשלה תקבע כי הפחתת מספר תאונות הדרכים היא יעד לאומי. לדבריהם, על הממשלה להבטיח תחזוקה נאותה של הכבישים ולהטיל על שר התחבורה את האחריות למימוש יעד זה.

- ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שבא לידי ביטוי בדרישה של חברי הכנסת. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

31. לכבוד חג הקורבן, שחוגגים המוסלמים והדרוזים, הודיע רשות הטבע והגנים כי תערוך בשמורות הטבע סיורים וסדנאות בשפה הערבית ותפיק עלוני הסברה ומערכי הדרכה בערבית. פעילויות אלו מיועדות לחוגגים שמבלים ונופשים בשמורות הטבע במהלך החג. המבקרים בשמורות הביעו שביעות רצון מן היוזמה, וביקשו כי הרשות תמשיך בפעילויות אלו בכל ימות השנה.

- ציין והצג את **סוג הזכויות** שמתממש באמצעות היוזמה של רשות הטבע והגנים. הסבר כיצד סוג הזכויות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

32. באחרונה הוקמה ועדה ציבורית שתבחן דרכים ותגבש המלצות להעמקת הלימוד של מורשת יהדות ספרד והמזרח בבתי הספר, כדי לתת לנושא זה ביטוי הולם וראוי בתוכנית הלימודים, כפי שקובע החוק. יוזמי הקמת הוועדה הסבירו כי היא נועדה להגביר את הידע של תלמידי ישראל כל מורשת ישראל ועל המסורת היהודית שהתקיימה בקהילות יהודיות שונות.

- ציין והצג את **החוק** המבטא את האופי היהודי של מדינת ישראל, שיוזמי הוועדה מבקשים לממש. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

שלושת השאלות הנ"ל לקוחות מתוך הפרק הרביעי של בגרות חורף תשע"ח, 2018. לפתרון סרקו:

33. במדינה דמוקרטית מסוימת התנהלה מערכת בחירות, ובמהלכה הציבה קבוצת אמנים בפארקים ציבוריים פסלי עירום של אחד המועמדים בבחירות. עוברי אורח הצטלמו משועשעים עם הפסלים. בתגובה הגישו פעילים ממטה הבחירות של המועמד תלונה במשטרה נגד האמנים. לטענתם על המדינה להעמיד לדין את האמנים משום שפעלו בניגוד לחוק, ולא קיבלו אישור חוקי מן הרשויות להציב את הפסלים במקומות ציבוריים.

- ציין והצג את **סוג המשפט** הפעילים ממטה הבחירות של המועמד מבקשים לערוך.
- הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ז)

34. עקב המחסור בדגים למאכל בארץ החליטה הממשלה לנקוט בצעדים כלכליים חדשים בשוק הדגים, ולבטל את המיסים על יבוא דגים מחוץ לארץ. בממשלה מקווים כי צעד זה יעודד יבוא חופשי של דגים לארץ ויגביר את התחרות בין הסוחרים ואת התחרות בין רשתות השיווק. בדרך זו יהיה אפשר להוזיל את מחירם של הדגים לצרכנים.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בצעדים הכלכליים החדשים.

הסבר כיצד גישה חברתית-כלכלית זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ז)

35. במפרץ חיפה פגעה ספינה בצינור נפט. עקב הפגיעה פרץ נפט לים, וזיהם את החופים. המשרד להגנת הסביבה פרסם מודעה ובה אזהרה שהרחצה בחופי המפרץ מסוכנת לבריאותם של המתרחצים. בהנחיית השר הממונה נאסרה הרחצה בחופים אלה למשך כמה ימים, והרשויות נדרשו לבצע עבודות כדי לעצור את התפשטות הנפט בים, ולמנוע זיהום נוסף של החופים.

- ציין והצג את **סוג האחריות הממשלתית** שבא לידי ביטוי בהנחיית השר.

הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ז)

36. שקנאים הם עופות נודדים המגיעים בכל שנה לצפון הארץ, והם ניזונים מדגים. כדי שלא יאכלו דגים הגדלים בבריכות, רשות הטבע והגנים מספקת להם בדרך כלל מזון חלופי. בעת האחרונה תבעו נציגי קיבוצים בצפון הארץ את רשות הטבע והגנים לא סיפקה השנה מזון חלופי לעופות הנודדים, ולכן אכלו השקנאים דגים רבים מן הבריכות המסחריות של הקיבוצים. עקב כך נגרם לקיבוצים נזק כלכלי כבד.

- ציין והצג את **הזכות** שעל פיה תבעו הקיבוצים את רשות הטבע והגנים.

הסבר כיצד זכות זאת באה לידי ביטוי בטענת נציגי הקיבוצים.

(חורף תשע"ו)

37. ממשלת ישראל החליטה להקצות לרשויות הערביות בישראל מאות מיליוני שקלים במסגרת תכנית כלכלית חדשה. התקציבים יופנו לתכנון מוניציפאלי של אזורי תעשייה, להרחבת אפשרויות התעסוקה ולעידוד יוזמות עסקית בענף התיירות. כסף יוקצה גם לשיפור תשתיות התחבורה ולהוספת קווי תחבורה ציבורית ליישובים אלה. כל אלו במטרה להגדיל את היקף הפעילות הכלכלית של כלל תושבי המדינה.

- ציין והצג את החלק **בהכרזת העצמאות** שתוכנו בא לידי ביטוי בהחלטת הממשלה. הסבר כיצד תוכנו של חלק זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ו)

38. כמה בני משפחה ממדינה באמריקה הלטינית ביקשו לעלות לישראל. בבקשתם לעלות לארץ הם טענו שהסבא שלהם היה יהודי, והציגו אישורים ומסמכים המוכיחים זאת. משרד הפנים קיבל את בקשתם ואפשר למשפחה לעלות לארץ.

- ציין והצג את ה**חוק** שבני המשפחה התבססו עליו בבקשתם לעלות לארץ. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ו)

39. אישה עיוורת, הנעזרת בכלב נחיה, הגיעה למסעד וביקשה לשבת בה. בעל המסעדה טען שאסור להכניס בעלי חיים למקום, והציע לאישה לשבת על ספסל ברחבה שמחוץ למסעדה. האישה טענה שהצעה זו פוגעת בה ומעליבה אותה, ולכן החליטה לעזוב את המקום.

בעקבות האירוע פנתה האישה לבית המשפט בטענה שבעל המסעדה פגע בה, ולכן היא דורשת ממנו פיצוי כספי. בית המשפט קיבל את הטענה של האישה, ופסק כי על בעל המסעדה לפצות אותה.

- ציין והצג את ה**זכות** שבה פגע בעל המסעדה, לטענת האישה. הסבר כיצד פגיעה בזכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ו)

40. בעת האחרונה הורתה ועדת הכספים של הכנסת לממשלה לפתוח חיסכון אישי לכל ילד בישראל. על פי ההחלטה, בכל חודש תעביר המדינה לחשבון החיסכון של כל ילד סכום קבוע עד שימלאו לו שמונה עשרה שנה. כספי החיסכון יאפשרו לכל צעיר לרכוש השכלה וידע, וכך יוכלו להשתלב בחברה כמו כל צעיר אחר, בלי קשר למצב הכלכלי של משפחתו.

- ציין והצג את ה**גישת החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בהחלטה של ועדת הכספים. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ו)

41. ועדת השרים לענייני חקיקה דנה בהצעת חוק להרחיב את השימוש בלוח השנה העברי בתעודות רשמיות מטעם המדינה: על פי ההצעה יצוין גם תאריך הלידה העברי בכל רישיון נהיגה אשר יוציא משרד התחבורה. בדרך זו יוזם ההצעה מבקש להוביל לחיזוק הזהות היהודית בישראל.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שאותו מבקש לחזק יוזם ההצעה.
- הסבר כיצד סוג הלאומיות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ה)

42. בנק ישראל הנפיק (הוציא) סדרה חדשה של שטרות כסף. בעיצוב השטרות הוכנסו כמה שינויים. נוסף להבדלים בין השטרות שהיו נהוגים בעבר, כל אחד מהשטרות החדשים הוא בגודל אחר, והערך של השטרות מודפס בספרות גדולות. שינויים אלה נועדו לשפר את יכולתם של עיוורים ולקווי ראייה להבחין בין השטרות השונים.

- ציין והצג את **הזכות** של העיוורים ולקווי הראייה שבנק ישראל מאפשר את מימושה באמצעות שינויים אלה.

הסבר כיצד הזכות שהצגת באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ה)

43. כמה חברי כנסת העלו הצעה לקבוע מתן זכויות חברתיות בחוק יסוד. כיום קיימים רק שי חוקי יסוד העוסקים בזכויות, ושניהם נותנים משקל מכריע לזכותו של הפרט להגנה על חירויותיו. חברי הכנסת טוענים שחוקי יסוד אלה חשובים מאוד, אך הם אינם מספיקים משום שאין בהם התייחסות מפורטת לזכויות שיש להעניק בתחומי העבודה, החינוך, הבריאות, הדיור והרווחה. לכן מבקשים אותם חברי הכנסת שהמדינה תבטא את מחויבותה לרווחת תושביה באמצעות חוק יסוד שמבטיח מעמד חוקתי לזכויות אלה.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** המשתקפת בהצעה של חברי הכנסת.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ה)

44. מגדל אייפל הוא אתר מפורסם המושך אליו תיירים מכל העולם. לאחרונה החלה החברה המפעילה את האתר לחסום את אזור המגדל בלילות, ובכך למנוע את הגישה אליו. תיירים המבקרים בצרפת טוענים כי חסימה זו, המונעת מהם לראות את המגדל מקרוב, פוגעת בזכות שלהם.

- ציין והצג את **הזכות** של התיירים שעלולה להיפגע לטענתם מחסימת האזור.

הסבר כיצד זכות זאת באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ה)

45. ביום הבחירות בישראל אדם עיוור או לקוי ראייה נאלץ להגיע לקלפי בליווי מלווה, וכשהוא נכנס אל מאחורי הפרגוד, עליו לומר למלווה שלו איזה פתק להכניס למעטפה. לאחרונה פנו עיוורים לחברי כנסת בבקשה שיפעלו להוסיף על פתקי ההצבעה כיתוב ברייל (כתב שעיוורים יכולים לקרוא), כדי שיוכלו לבחור ביחידות, ללא מלווה.

- ציין והצג את **התנאי לבחירות דמוקרטיות** שאינן מתממש כיום בנוגע לעיוורים ולקויי הראייה. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ה)

46. לאחרונה פנו חברי כנסת אל שר הפנים וביקשו ממנו לאפשר לאזרח גיאורגי לא-יהודי לקבל אזרחות ישראלית. חברי הכנסת טענו כי אזרחות ישראלית תהיה אות הוקרה לאדם זה אשר פעל לשימור ולהנצחה של התרבות היהודית ומוסדות הדת של יהודי גאורגיה, ועשה אותם למפעל חייו. שר הפנים נעתר לבקשה.

- ציין והצג את **התנאי לקבלת האזרחות**, שעל פי פעל שר הפנים בהחלטתו. הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ה)

47. במגרשי כדורגל נפוצה התופעה שבה אוהדים קוראים קריאות פוגעניות כלפי שחקנים. ההתאחדות לכדורגל החליטה לגבש תכנית למיגור (לחיסול) התופעה. בתכנית שגיבשה ההתאחדות מוצעות דרכי פעולה שונות: מפגשים בין אוהדים לשחקנים מקבוצות יריבות, קריאה מפורשת להימנע מגידופים במגרשי הכדורגל וביציעים, ופנייה למוסדות חינוך בבקשה להקצות שעות לימוד בנושא.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהנחה את ההתאחדות לכדורגל בגיבוש תכניתה. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ד)

48. באחד המחוזות בקנדה הועלתה הצעה לחקיקה שעל פיה ייאסר על אזרחים עובדי המגזר הציבורי במחוז, כגון עובדים באתי הממשל ובבתי ספר, לחבוש כיפה או להתכסות ברעלה, כמו כן ייאסר עליהם לענוד מגן דוד או צלב.

המתנגדים להצעה זו טענו כי יש בה פגיעה בזכות בסיסית של האזרחים.

- ציין והצג **זכות** שעלולה להיפגע, לטענת המתנגדים להצעה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ד)

49. ממשלת ישראל החליטה לייצא למדינות אחרות חלק מן הגז הטבעי שהתגלה מול חופי הארץ. ארגוני סביבה וחברי כנסת מן האופוזיציה הגישו עתירות לבית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ) נגד החלטה זו. השופט הוציא צו ובו דרש מן המדינה להשיב בתוך שלושים יום על העתירות שהוגשו, ולהפסיק את יצוא הגז בפרק זמן זה.

- ציין והצג את **הצו** שהוציא בג"ץ (צו החלטי או צו על תנאי).

הסבר כיצד צו זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ד)

50. חוק חדש בצרפת קובע שחלק מחברי הפרלמנט הצרפתי יהיו אזרחים צרפתיים המתגוררים במדינות אחרות. כמה אזרחים צרפתיים החיים בישראל הציגו את מועמדותם, וטענו כי אם ייבחרו הם יפעלו בפרלמנט כדי לחזק את הקשר בין צרפת לישראל, ויפעלו למען בוחריהם.

- ציין והצג את **התנאי לבחירות דמוקרטיות** שהחוק החדש בצרפת נועד לממש.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ד)

51. בשנים האחרונות גדל מספר הנבחנים במבחני הנהיגה המעשיים בישראל, ולכן נוצר עומס גדול על בוחנה הנהיגה. הבוחנים טענו שכעת הם צריכים לעבוד שעות רבות יותר מבעבר. לכן הם דרשו ממשד התחבורה שמעסיק אותם להתאים את היקף המשרות שלהם לנסיבות החדשות שנוצרו, ובכך להקל את העומס עליהם. דרישותיהם לא נענו, הם פתחו בעיצומים ולא קיימו מבחנים.

ציין והצג את **סוג הזכויות** שנפגע, לטענת בוחני הנהיגה.

הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ד)

52. קבוצת צעירים הציעה שהמדינה תקים אתר אינטרנט שבו כל האזרחים יוכלו ליזום הצעות חוק ולהצביע עליהן. לדעתם, בדרך זו כל האזרחים יוכלו להשתתף באופן פעיל בניהול ענייני המדינה, בחקיקת חוקים, בקבלת החלטות ובפיקוח על מנגנוני הביצוע.

- ציין והצג את **סוג המשטר הדמוקרטי** (דמוקרטיה ישירה או דמוקרטיה עקיפה) שקבוצת הצעירים מבקשת לחזק באמצעות ההצעה שלה.

הסבר כיצד סוג משטר זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ג)

53. אזרחים הקימו ארגון שמטרתו לדווח לציבור על פעילותם של חברי הכנסת. אנשי הארגון אוספים מידע על התנהלותם של חברי הכנסת ועל הדרך שבה הם מקבלים החלטות. למשל הארגון מציג מדד המדרג את חברי הכנסת לפי מספר החוקים החברתיים שיזמו. המידע שנאסף על ידי אנשי הארגון המתפרסם באמצעי התקשורת באופן שוטף.

- ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שבא לידי ביטוי בפעילות הארגון.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"ג)

54. משרד החינוך החליט על הפעלת תכנית חדשה ולפיה יושקעו מיליוני שקלים בבתי ספר בפריפריה. ההשקעה הכספית מיועדת להקמת מעבדות מחשבים משוכללות ולהוספת מגמות לימוד. מטרת התכנית היא לאפשר לבוגרי בתי ספר רבים יותר להתקבל ללא קושי למוסדות להשכלה גבוהה. הכוונה היא שהבוגרים המשכילים יחזרו לאחר סיום לימודיהם ליישובים בפריפריה, וישתלבו במקצועות מובילים שנדרשים במשק הישראלי. כך יתאפשר פיתוח כלכלי ותעסוקתי של האזור, לתועלת כלל האוכלוסייה.

- ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שמשתקפת בהחלטה של משרד החינוך. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ג)

55. אוניברסיטה בארצות הברית קיימה חקירה משמעתית על מקרה של העתקה. בעיצומה של החקירה פורסם המקרה באמצעי תקשורת. בעקבות זאת פנתה הנהלת האוניברסיטה למשטרה בבקשה לחקור מי הדליף את פרטי המקרה. היא איפשרה לשוטרים לעיין בחשאי בדואר האלקטרוני של עובדי אוניברסיטה שהיו חשודים בהדלפה. העובדים ידעו על פעולת המשטרה רק לאחר מעשה, והם טענו שאסור היה למשטרה לעיין בדואר האלקטרוני ללא ידיעתם ומבלי שיכלו לפנות לקבלת סיוע משפטי.

- ציין והצג **זכות** של העובדים שנפגעה לטענתם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ג)

56. עיריית חיפה החליטה לערוך תחרות של סרטים שעוסקים באיכות הסביבה. במסגרת תחרות זו היא תעניק לתלמידים פרס על הפקת הסרט הטוב ביותר בנושא זה. השם שנבחר לתחרות היה "האוסקר הירוק".

לאקדמיה האמריקאית לקולנוע נודע עניין זה, והיא פנתה לעיריית חיפה בדרישה שלא להשתמש בשם "אוסקר", בטענה ששם זה הוא סימן רשום וסמל מסחרי שלה. העירייה קיבלה את הדרישה והחליטה לשנות את שם התחרות.

- ציין והצג את **הזכות** שעלייה ביקשה להגן האקדמיה האמריקנית לקולנוע. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ג)

57. בשנים האחרונות נעשה ניסיון להפריט חלק משירותי התעסוקה. במסגרת הניסיון העבירה הממשלה לידי חברות פרטיות את האחריות להכשרה מקצועית ולמציאת עבודה עבור קבוצות מסוימות של מובטלים. בדיון שנערך בכנסת התברר שחברות אלו לא עמדו ביעדים שהוצבו להן, ורבים מדי נשארו מובטלים. אחד מחברי הכנסת טען שהניסיון נכשל משום שהמדינה הסירה מעצמה את האחריות לדאגה למובטלים, ולא פיקחה כראוי על פעילות החברות.

— ציין והצג את **הגישה הכלכלית חברתית** שלדברי חבר הכנסת נקטה המדינה במקרה זה. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ב)

58. במאי קולנוע ידוע יצר סדרת סרטים שבהם הציג את התהליכים של קבלת החלטות במוסדות הממשל בארצות הברית. בסרטים אלו טען הבמאי שהאינטרסים של בעלי ההון הם שמנחים את הפעולות של מוסדות הממשל, ולא האינטרסים של כלל האזרחים. באמצעות סדרת הסרטים הצליח הבמאי לעורר דיון ציבורי נרחב שהשפיע על דרכי הפעולה של הממשל.

— ציין והצג את **סוג המנגנון לפיקוח ולביקורת** על השלטון (פורמלי או בלתי פורמלי), שבא לידי ביטוי בקטע.

הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ב)

59. ביום עיון בנושא הלאומיות בארץ ובעולם, טען אחד המרצים שהאופי של מדינת ישראל גורם למתח בינה לבין הציבור הערבי. לדבריו, מתח זה יוכל להיעלם רק אם המדינה תשנה את אופייה ותאמץ את גישת "מדינת כל אזרחיה". בתגובה לדברים אלו אמרה דוברת אחרת שיש הצדקה מוסרית והיסטורית להיותה של ישראל מדינת לאום. לדבריה, כך נקבע בהחלטת האו"ם על הקמת המדינה וכך נאמר בהכרזת העצמאות.

— ציין והצג את הגורם **לשסע הלאומי**, שבא לידי ביטוי בקטע.

הסבר כיצד גורם זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ב)

60. בארצות-הברית ארגנו שני מנהיגים דתיים – רב יהודי וחכם דת מוסלמי, מפגשים בין הקהילה היהודית לקהילה המוסלמית. הם גם כתבו ספר הכולל דיון בסוגיות ובשאלות דתיות שהתורה והקוראן עוסקים בהן. שני המנהיגים מקווים שפעולות אלה יביאו לקירוב בין הקהילות על אף האמונות השונות של היהודים והמוסלמים, מתוך הבנה שכל אדם זכאי לחיות לפי אמונתו.

- ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שהמנהיגים הדתיים מקווים לממש בפעולותיהם.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"ב)

61. לכנסת הוגשה הצעת חוק ולפיה בתי מרקחת יחויבו למכור תרופות רק מאחורי פרגוד (וילון). הפרגוד נועד לאפר לכל לקוח לרכוש תרופות בלי שהאדם העומד מאחוריו בתור יציץ מעבר לכתפו, ויוכל לראות אילו תרופות הוא קונה.

- ציין והצג את **הזכות** שהצעת החוק נועדה להבטיח.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיצ' תשע"ב)

62. הולכת רגל נפגעה מרכב נוסע כשחצתה את הכביש במעבר חצייה. הנהג הפוגע ברח מהמקום ולא הגיש לה עזרה, כמצופה בחברה האנושית.

בישראל קבעה הכנסת בחוק כי נהג רכב שהיה מעורב בתאונה שנפגע בה אדם, חייב לעצור את רכבו ולהזעיק עזרה.

- ציין והצג **חובה של האדם** (כאדם או כאזרח), שלא התקיימה במקרה זה.

הסבר על הקטע כיצד חובה זו לא התקיימה.

(קיצ' תשע"ב)

63. באחד המפעלים בישראל החליטה הנהלת המפעל לאסור הקמה של נציגות עובדים. כמה פועלים במפעל פנו למנהל והתלוננו כי מעשה זה של ההנהלה פוגע בזכות מסוימת של העובדים. המנהל דחה את תלונתם, בעקבות זאת פנו הפועלים האלה לשאר העובדים בקריאה לפעול יחד איתם לשיפור מצבם של כלל העובדים במפעל.

- ציין והצג את **הזכות** של העובדים שנפגעה בעקבות ההחלטה של הנהלת המפעל.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"א)

64. בעלי בניין באחת הערים בקנדה אסרו על יהודים שגרו באותו בניין לבנות סוכות במרפסות דירותיהם בחג הסוכות. כך נמנע מהדיירים היהודיים לקיים את אחת ממצוות החג. הדיירים היהודים עתרו לבית המשפט העליון בדרישה לבטל את האיסור על בניית האיסור הסוכות. הם טענו שאיסור זה פוגע באחת מזכויותיהם.

בית המשפט העליון קיבל את העתירה, ופסק כי ליהודים מותר לבנות סוכות במהלך החג, במרפסות של דירות הנמצאות בבתי משותפים, גם אם בעלי הבניינים מתנגדים לכך.

- ציין והצג את **הזכות** שבית המשפט הגן עליה בהחלטתו.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"א)

65. כל אדם המבקש להפוך לאזרח במדינה מסוימת נדרש לעמוד בכמה תנאים : עליו לשלוט בשפה הרשמית המשותפת לכל הקבוצות במדינה, וכן לקבל על עצמו מחויבות לערכים הדמוקרטיים, המקובלים במדינה.

- ציין והצג את **סוג הלאומיות** שעליה מבוססת האזרחות במדינה זו.
- הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.

(חורף תשע"א)

66. בכנסת התקבל חוק המחייב את לשכת עורכי הדין להעניק סיוע משפטי ללא תשלום למי שזכאי לכך. יוזמי החוק טענו שחוק זה יאפשר להגדיל את הסיכויים של מי שנפגע לתבוע זכויות המגיעות לו, או להתגונן כראוי מפני תביעות פליליות או אזרחיות המוגשות נגדו.

- ציין והצג את **הזכות** שהחוק נועד לקדם.
- הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"א)

67. בתוניסיה השתתפו אלפי אזרחים בהפגנות סוערות בדרישה להפיל את השלטון במדינה ולכונן בה משטר דמוקרטי.

פרשנים טוענים כי לרשתות חברתיות באינטרנט כגון "פייסבוק" או "טוויטר" היה תפקיד חשוב בהפלת השלטון, מכיוון שמה שנכתב בהן עודד את האזרחים לפעול לשינוי המציאות במדינה.

- ציין והצג את **סוג מנגנון הפיקוח והביקורת** שהביא להפלת השלטון בתוניסיה.
- הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(קיץ תשע"א)

פרק ד' – שאלות עמדה. (בבגרות בפרק זה יש לענות על שאלת עמדה אחת מתוך 2)

1. פלואור הוא חומר כימי שאינו מצוי, בדרך כלל, במים בישראל. בערבות מחקרים המוכיחים שהפלואור מסייע בהגנה על השיניים הורה נשרד הבריאות במדינת ישראל להוסיף פלואור למי השתייה בארץ. יש התומכים במדיניות זו ויש המתנגדים לה.

הבע עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה - הצגת עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

2. במדינות מסוימות חל איסור על לבישת לבוש שיש בו סממנים מסורתיים או דתיים במרחב הציבורי. בנושא זה מתקיים ויכוח ציבורי- יש התומכים באיסור זה ויש המתנגדים לו.

הבע עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה - הצגת עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בגרות קיץ תשע"ט - 2019

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ט, 2019
מספר השאלון: 034281

אזרחות

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14x1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9x3) + (13x1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	22	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. נשיא צרפת ביקש ליישם כמה רפורמות כלכליות במדינה. אחת מהן היא להעביר חברות ממשלתיות, ובהן את חברת הרכבת הלאומית, לבעלותן של כמה חברות פרטיות כדי לעודד תחרות. רפורמה נוספת היא להפחית את המס שבעלי ההון צריכים לשלם, וזאת כדי לעודד אותם להשקיע במדינה. כדי למחות על מדיניות זו יצאו רבבות אזרחים להפגנות ברחבי צרפת. המפגינים צעדו ברחובות מרכזיים, חסמו כבישים חשובים ומנעו מכלי תחבורה את האפשרות לנסוע. משטרת צרפת נאלצה לפעול לפיזור ההפגנות, עצרה מפגינים רבים והבהירה שלא תאפשר חסימת כבישים, משום שחסימת הכבישים פוגעת באופן ישיר בשגרת יומם של אלפי נוסעים.

א. ציין והצג את הגישה החברתית-כלכלית שבאה לידי ביטוי ברפורמות הכלכליות שביקש נשיא צרפת ליישם.

הסבר כיצד גישה חברתית-כלכלית זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות של הנוסעים שעליה ביקשה המשטרה להגן בפיזור ההפגנה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. עמותת "כנפיים של קרמבו" היא עמותה חינוכית הפועלת למען ילדים עם צרכים מיוחדים. בגלל ייחודה קיבלה העמותה בעבר מן המדינה תקציב למימון חלק מפעילותה ואף הייתה פטורה עד כה מלהשתתף במכרז לצורך קבלת התקציב.

לאחרונה התקיים דיון בוועדה האחראית למימון העמותות. הוועדה דנה בשאלה אם להמשיך ולהעניק לעמותה זו את הפטור או לחייב אותה להשתתף במכרז, ורק אם תזכה היא תקבל מימון ממשלתי. בהצבעה שהתקיימה בוועדה, שני שלישים ממשותפי הדיון הצביעו בעד ביטול הפטור ושליש מהם התנגדו לכך. החלטה זו עוררה דאגה בקרב מנהלי בתי ספר רבים. המנהלים טענו כי הם נעזרים בפעילותה של עמותה זו כדי להקנות לתלמידים ערכים אוניברסליים המעוגנים גם בתרבות עם ישראל, ובהם כבוד כלפי השונה והאחר, דאגה לחלשים בחברה, נתינה, אהבת האדם ואהבת הארץ. לטענתם, החלטת הוועדה עלולה לפגוע בהמשך פעילותה של עמותה חשובה זו בבתי הספר, לכן יש לפעול בהקדם להסדרת פעילותה.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעל פיו פעלה הוועדה בהליך קבלת ההחלטה על ביטול הפטור.

הסבר כיצד עיקרון דמוקרטי זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את החוק המתממש באמצעות פעילותה של העמותה, לדברי מנהלי בתי הספר.

הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 4/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות עד ארבע שאלות:
על שלוש מי השאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מי השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה עד שלוש מן השאלות 3-7 (בכל תשובה כתוב לפחות שניים-שלושה משפטים).

3. הצג שני תנאים הכרחיים לקיום **בחירות דמוקרטיות**.

4. הצג את המושג **זכויות קבוצתיות-תרבותיות**.

5. הצג את המושג **מעצר מנהלי**.

6. הצג שני הבדלים בין מדיניות **העדפה מתקנת** לבין מדיניות **הבחנה**.

7. הצג שני ביטויים ליחס של **יהודי התפוצות** כלפי מדינת ישראל.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

הצג את המושג קואליציה.

הסבר כיצד שותפות בקואליציה יכולה לסייע בהתמודדות עם השסע הדתי.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד אחד מתפקידי התקשורת מחזק עיקרון זה.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

הצג את המושג ממשלה קואליציונית.

הסבר כיצד עקרון הסובלנות מתממש בקיומה של ממשלה קואליציונית.

11. אשכול: רשויות מקומיות

הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד עקרון שלטון העם נפגע ממינויה של ועדה קרואה בשלטון המקומי.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצג את עקרון הגבלת השלטון.

הסבר כיצד אחד מתפקידי היועץ המשפטי לממשלה מחזק עיקרון זה.

/המשך בעמוד 6/

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

באוניברסיטה העברית שוקלים לשנות את שפת הלימוד מעברית לאנגלית בכמה מן המקצועות. יש לך סיבות מוצדקות: הלימוד באנגלית יתרום להשתלבות בקהילה האקדמית העולמית משום שתתאפשר קליטת מרצים בעלי שם מרחבי העולם, וכך יתחזקו התחרותיות והמצוינות. כמו כן, שיערי האוניברסיטה ייפתחו לסטודנטים ממדינות שונות, ולכך יש יתרונות רבים בתחומי הכלכלה, התרבות, המדע, המישפט ועוד.

אף שברור שראשי האוניברסיטה אינם מכוונים לכך, המעבר מלימוד בעברית ללימוד באנגלית הוא הפניית גב להיבט חשוב של התחייה הלאומית של העם היהודי. להצבת השפה האנגלית במרכז ולדחיקת התרבות הלאומית של המדינה לשוליים תהיינה השלכות קשות על התרבות בישראל, הן משום מעמדה המיוחד של העברית הן משום היותה נשמתה של התרבות הלאומית.

סוגיה זו מעלה את השאלה: האם יש לאקדמיה הישראלית אחריות כלפי החברה הישראלית, ואם כן – מה?

הדמוקרטיה יכולה להתקיים רק אם לאזרחים יש מספיק מידע על הסוגיות המרכזיות בחיי המדינה. אולם הדור הצעיר במדינה עוסק בסוגיות דמוקרטיות אך ורק בשיעורי אזרחות בתיכון ולא אחר כך, וזה כמובן אינו מספיק. אני קורא לאקדמיה להגביר את מעורבותה בשיח הישראלי, להעמיק את הדיון על המורכבות של החברה הישראלית ובעיקר לעסוק בחינוך לקבלת רעיון קיומן המבורך של הזהויות התרבותיות השונות זו מזו ובזכות של כל תרבות לשמר את ייחודה. שיח זה ראוי שיתבסס על שוק רעיונות פורה והוגן, המזמין את הזולת להשתתף בו.

האתגר האחר של האקדמיה נוגע לתרבות העם היהודי, שבה לשפה העברית יש מקום של כבוד זה דורות רבים. לדעתי, לאקדמיה יש תפקיד חשוב בעניין זה. כשם שהעברית היא הלשון המשמשת את מוסדות השלטון השונים ובה נכתבים חוקי המדינה ופסיקותיהם של בתי המשפט, כך גם ראוי שהאקדמיה תכיר בחשיבות השפה העברית ותביא אותה לידי ביטוי בתוכנית הלימודים ובתחומי המחקר הרלוונטיים.

הנשיא הראשון שלנו, הכימאי חיים ויצמן, אמר בטקס הנחת אבן הפינה של האוניברסיטה העברית: "בעמקי ליבנו נרגיש כי מטרת האוניברסיטה הזאת היא להביע את רוחנו ולהשקיף על פני התבל מנקודת מבטנו אנו". זהו מופת לניסוח רגיש, שאמור לשמש לנו מצפן גם היום: עלינו להשקיף על פני התבל מנקודת מבטנו אנו.

(מעובד על פי י', שטרן, "טובין ציבורי שיש לשמור עליו". המכון הישראלי לדמוקרטיה, 23/12/2018)

/המשך בעמוד 7/

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).
שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענה **על פי מה שלמדת**, ולא על פי הקטע.
בחלק השני של השאלה ענה **על פי הקטע**.

13. הצג את המושג **גלובליזציה**.

הסבר כיצד הגלובליזציה באה לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את **עקרון הפלורליזם**.

הסבר כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את **מעמד השפה העברית במרחב הציבורי**.

הסבר כיצד האקדמיה יכולה להשפיע על מעמד השפה העברית במרחב הציבורי, לטענת הכותב.

/המשך בעמוד 8/

פרק רביעי (22 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 16-19, ועל אחת מן השאלות 20-21 (לכל שאלה – 11 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 16-19.

16. בעיר מסוימת בישראל החליט ראש העיר לערוך בליל שבת מסיבת רחוב גדולה בטיילת שבמרכז העיר. העירייה קראה לבעלי הדוכנים שבטיילת לפתוח את עסקיהם בשבת כדי לעודד את התיירות, והתושבים הוזמנו לבוא ולחגוג באירוע. קבוצה של תושבים פרסמה בפייסבוק רשומה (פוסט) ובה הם תמכו בהחלטת ראש העיר. לטענתם, מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ולכן עליה לאפשר לכל אדם לממש את חירותו ללא מגבלה של חקיקה או פסיקה דתית.

— ציין והצג את אחת העמדות ("חלומות") בנוגע לזהות הדתית-תרבותית הרצויה של מדינת ישראל, שבאה לידי ביטוי ברשומה (בפוסט) שפרסמו התושבים בפייסבוק. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

17. במדינת ישראל לכל עדה דתית יש בתי דין משלה, המתנהלים על פי דיני הדת הייחודית לה. לאחרונה החליט משרד המשפטים לפתוח בית דין שְׁרָעִי (בית דין המתנהל על פי ההלכה המוסלמית) ביישוב סכנין בצפון הארץ, כדי שגם תושבים מוסלמים מהצפון ייהנו משירותי בתי הדין הדתיים באזור מגוריהם, כמו שאר אזרחי המדינה.

בטקס חנוכת בית הדין אמר דובר משרד המשפטים כי הקמת בית הדין בסכנין מבטאת את המחויבות של מדינת ישראל היהודית לשרת בממלכתיות ובשוויוניות את כל אזרחי המדינה על פי צורכיהם הדתיים.

— ציין והצג את אחת העמדות ("חלומות") בנוגע לזהות הלאומית הרצויה של מדינת ישראל, שבאה לידי ביטוי בדברי דובר משרד המשפטים. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. בית המשפט המחוזי הרשיע מנהל של חברה שעסקה במכירת מוצרים בטלפון. על פי ההרשעה, החברה נהגה להטעות קשישים, לנצל את חולשתם ולהחתים אותם על עסקאות של רכישת מוצרים שלא היה בהם צורך. בית המשפט הדגיש את חומרת המעשים של החברה וקבע שפעלה שלא כחוק, וגזר על מנהל החברה עונש של עשרה חודשי מאסר.

— ציין והצג את סוג המשפט שהתנהל בבית המשפט המחוזי.

הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 9/

19. שגרירים שמשדר החוץ ממנה מייצגים את מדינת ישראל במדינות שונות בעולם.
 בשנה האחרונה החליט משרד החוץ למנות ערבי-ישראלי לתפקיד שגריר ישראל באחת ממדינות אירופה.
 דובר משרד החוץ אמר כי המינוי של ערבי אזרחי ישראל לתפקיד שגריר ישראל מסמל את השתלבותם של אזרחי ישראל הערבים בתפקידים שונים במוסדות השלטון של מדינת ישראל.
 — ציין והצג את הפנייה בהכרזת העצמאות הבאה לידי ביטוי בדבריו של דובר משרד החוץ.
 הסבר כיצד פנייה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ענה על אחת מן השאלות 20-21.

20. "אחוז החסימה" הוא שיעור מסוים מקולות המצביעים שרשימת מועמדים צריכה לקבל כדי להיות מיוצגת בכנסת. כיום אחוז החסימה הוא 3.25% מן הקולות, והוא שווה ערך לכארבעה מנדטים בכנסת. משמעות הדבר שמפלגה שקיבלה פחות מארבעה מנדטים לא תיכנס לכנסת.
 במערכת הבחירות האחרונה עלתה לדיון השאלה אם יש להוריד את אחוז החסימה לשיעור נמוך יותר, ובכך לאפשר לרשימת מועמדים שתקבל פחות מארבעה מנדטים להיכנס לכנסת.
 יש התומכים בהורדת אחוז החסימה לשיעור נמוך יותר, ויש המתנגדים לכך.
 הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות — נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.
 בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
 א. טענה — הצג את עמדתך באופן ברור.
 ב. הנמקת עמדתך — הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.
 ג. הנמקת העמדה המנוגדת — הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

21. הוועדה למינוי שופטים היא שממנה שופטים בישראל. לאחרונה הועלתה הצעה שבתהליך מינוי השופטים ייערך למועמדים שימוע בכנסת שבו יוכלו חברי כנסת לשאול את המועמד לתפקיד שופט שאלות על כישוריו ועמדותיו. לאחר השימוע תחליט הכנסת אם לאשר את מינויו של המועמד לתפקיד שופט.
 יש התומכים בהצעה לכלול שימוע בהליך מינוי שופטים, ויש המתנגדים לכך.
 הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות — נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.
 בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
 א. טענה — הצג את עמדתך באופן ברור.
 ב. הנמקת עמדתך — הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.
 ג. הנמקת העמדה המנוגדת — הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

לפתרון הבגרות סרקו:

מיפוי המושגים באזרחות

מלאו את הטבלה, תוך שיוך המושגים הרלוונטיים לכל קטגוריה. פעולה זו תסייע לכם לחזור על החומר וגם תעזור לכם לצמצם את הסבירות שתטעו בסעיף הזיהוי- "ציין" בשאלות אירוע.

גישות כלכליות חברתיות:

1. _____

2. _____

**פנייה לגורמים שונים
בהכרזת העצמאות:**

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

**הצדקות להקמת
המדינה בהכרזת
העצמאות:**

1. _____

2. _____

3. _____

**מאפיין שיטת הבחירות
בישראל:**

1. _____

2. _____

3. _____

עקרון דמוקרטי:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

תנאים לבחירות דמוקרטיות:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

סוג דמוקרטיה:

1. _____

2. _____

**סוג מנגנון פיקוח
וביקורת:**

1. _____

2. _____

סוג עבריינות:

1. _____

2. _____

3. _____

אמצעי להגבלת השלטון:

1. _____
2. _____
3. _____

סוג זכויות:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

תפקידי הכנסת:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

סוג לאומית:

1. _____
2. _____

סוג חובה:

1. _____
2. _____

מדיניות:

1. _____
2. _____
3. _____

כלי / הליך דמוקרטי:

1. _____

סוג מדינת לאום:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

תפקידי הממשלה:

1. _____
2. _____
3. _____

הסכם:

1. _____

זכות פוליטית:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

זכויות חברתיות:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

**הצדקות דמוקרטיות
למדינת לאום:**

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

**חוקים המהווים ביטוי
למדינה יהודית (דת,
לאום, תרבות)**

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

חוקי יסוד:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

זכויות טבעיות:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

סוגי צווים של בג"צ:

1. _____

2. _____

3. _____

**קריאה בהליך חקיקת
חוק בכנסת:**

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

**סוג האחריות
הממשלתית:**

1. _____

2. _____

סוג שפט:

1. _____

2. _____

חלק ב'-

הנחיות ודוגמאות לכתיבת

מטלת ביצוע

תוכן עניינים

56	מטלת ביצוע באזרחות – הנחיות לתלמידים
56	את המטלה יש להגיש עד לתאריך: 26.03.2020
57	מבנה העבודה הכתובה שתוגש על ידי הקבוצה
58	הגדרת בעיה אזרחית
59	דוגמאות לניסוח של בעיות אזרחיות :
60	סקירת ספרות
62	דוגמה לסקירת ספרות :
65	חקירת הבעיה בשטח- בחירת כלי מחקר ואיסוף נתונים
68	דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות שאלון :
68	דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות ראיון :
68	דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות תצפית :
71	הצגת הממצאים וניתוחם
72	דוגמה לניתוח הממצאים :
72	הסקת מסקנות, טיעון ופתרונות :
74	דוגמה להסקת מסקנות- כתיבת טיעון :
75	דוגמה להצגת פתרונות אפשריים :
76	תוצר אזרחי
77	דוגמה לתוצר :

מטלת ביצוע באזרחות – הנחיות לתלמידים

תלמידים יקרים,

מטלת הביצוע היא מטלת חובה ומשקלה - 20% מציון ה**בגרות** במקצוע האזרחות. (85% ציון הקבוצה ו-15% ציון אישי).

למטלה מטרות חשובות: היא מיישמת את מה שנלמד בשיעורי האזרחות, היא מעבירה את הלמידה אליכם התלמידים, היא מאפשרת לכם התלמידים לעבוד בקבוצות, היא מאפשרת לכם התלמידים לבטא יכולות רבות ושונות והיא מעודדת מעורבות אזרחית.

את המטלה תבצעו בקבוצות (של 3–5 תלמידים מאותה כיתה) שיאושרו על ידי המורה (לא ניתן להחליף קבוצה או נושא לאחר שנקבעו).

המטלה תתבצע בשלבים בפרקי זמן קצובים ומוסכמים.

הציון של העבודה מתחלק ל – 85% קבוצתי ו – 15% אישי (את הציון האישי ייתן המורה על פי התנהלות התלמיד בכיתה, יומני הלמידה ומפגשים קבוצתיים).

את העבודה יש להגיש מודפסת, בגופן **David** (גוף עברי), גודל גופן 12, רווח – שורה וחצי.

שימו לב: אי הגשה בזמן של המטלה הסופית תגרור הורדה של עד 10% מהציון.

מחווך מדויק של מטלת הביצוע נמצא בחוברת. הניקוד יינתן לפי מחווך זה. אני ממליץ שלפני הגשת כל שלב תבדקו שעבודתכם כוללת את כל הנדרש כפי שמצוין במחווך.

את המטלה יש להגיש עד לתאריך: 26.03.2020

מבנה העבודה הכתובה שתוגש על ידי הקבוצה

1. עמוד השער
2. תוכן עניינים.
3. מבוא.
4. סקירת ספרות.
5. חקירת הבעיה (בחירה מנומקת של כלי המחקר).
6. הצגת ממצאים (הצגת גרפים של ממצאי כלי המחקר)
7. ניתוח הממצאים והסקת מסקנות
8. הצעות לפתרונות אפשריים (ובחירה מנומקת בפתרון מעשי אחד)
9. בחירת תוצר (בחירה מנומקת בתוצר שיממש את הפתרון הנבחר)
10. הצגת התוצר (התוצר עצמו).
11. רשימה ביבליוגרפית.
12. יומן סוף עבודה (כל חבר קבוצה בנפרד).
13. נספחים:
 - א. טופס ריק של כלי החקר.
 - ב. מקורות.
 - ג. לוח ריכוז תשובות של השאלון.

הגדרת בעיה אזרחית

השלב הראשון במטלת הביצוע הוא הגדרה של בעיה אזרחית והצגתה, על מנת שבמהלך העבודה ניתן יהיה לקדם את פתרונה.

הנחיות

לאחר שהתחלקתם לקבוצות, עליכם להגדיר בעיה אזרחית ולהציג אותה :
אתם צריכים לזהות קושי אמיתי שמטריד אתכם ולהציגו כבעיה אזרחית, כלומר- בעיה שנוגעת לקשר שבין האזרח לרשויות המדינה.

ניסוח הבעיה האזרחית צריך לכלול את המרכיבים הבאים:

פער בין המצוי לרצוי : בין מה שקיים בפועל לבין מה שאתם חושבים שצריך להתקיים.

זמן: מתי מתרחשת הבעיה?

מקום: היכן הבעיה מתקיימת? (עדיף לבחור בעיה מהסביבה הקרובה)

גורמים בעלי עניין: מיהם הגופים שרלוונטיים לבעיה, למשל- רשויות השלטון המתאימות, התארגנויות אזרחיות כמו עמותות וכו'

מושגים רלוונטיים באזרחות: יש להציג את הקשר בין הבעיה לבין נושאי הלימוד המתאימים באזרחות.

אם יש לכם בשלב הזה כיוון ראשוני לפתרון, כדאי להציג אותו, למרות שהוא לא מחייב אתכם להמשיך העבודה. לאחר שהגדרתם לעצמכם את המרכיבים השונים, יש לנסח את הבעיה האזרחית בצורה שוטפת וברורה לקורא. כמו כן, חשוב שתוכלו להסביר מדוע בחרתם בבעיה זו, כלומר למה היא מעניינת אתכם, נוגעת לחייכם ומפריעה לכם כאזרחים.

ועוד משהו: שימו לב שאתם מנסחים בעיה אזרחית ולא שאלת חקר, כלומר- בוחרים קושי שמפריע לכם ועוסקים בו ולא מנסים לבדוק קשר בין משתנים או להסביר תופעה.

דוגמאות לניסוח של בעיות אזרחיות:

● דוגמה א' לניסוח בעיה אזרחית:

בישראל נפוץ כי ילדים חולים מגיעים למוסדות חינוך בישראל (גני ילדים ובתי ספר), דבר שגורם להדבקה במחלות, פגיעה בזכות לבריאות הציבור ובזכות לחיים ושלמות הגוף. מצב זה נגרם בשל העדר תקנות ברורות מצד גורמי בריאות רשמיים ובלבול שקיים בנושא. הבעיה איננה חדשה אך עולה מידי שנה וגם השנה, בעיקר בעונת החורף.

● דוגמה ב' לניסוח בעיה אזרחית:

מחירי הוצאת רישיון הנהיגה, ושיעורי הנהיגה בירושלים בפרט, גבוהים מאוד ומגיעים לאלפי שקלים. מצב זה פוגע בנערים המעוניינים להוציא רישיון ועובדים על מנת לחסוך את הכסף, בהוריהם שמממנים את הרישיון וגם באנשים מבוגרים המעוניינים להוציא רישיון. המחירים הגבוהים פוגעים בזכות לשוויון של תושבי ירושלים, כיוון שהם צריכים לשלם יותר כסף מאשר אנשים בערים אחרות. בנוסף, נמנעת מאנשים מעוטי יכולת האפשרות לנהוג, כי אין ביכולתם לממן רישיון, ובכך נפגעות גם זכותם לשוויון הזדמנויות וגם חופש התנועה שלהם. למרות שהמצב מוכר וידוע, משרד התחבורה לא מתערב בנושא די הצורך והמחירים נותרים בעינם.

● דוגמה ג' לניסוח בעיה אזרחית:

חברות אופנה מעבירות מזה שנים מסר שרזון נשי הוא אידיאל. למרות קיומו של חוק עדכני בנושא, הן מעודדות רזון בדרכים שונות כגון: בובות ראוות בגזרה דקה בלבד, ריבוי במידות קטנות לעומת מחסור במידות גדולות ושימוש בדוגמניות רזות. הפנמת המסר בתודעה של נשים ונערות מביאה לידי סיכון ופגיעה בבריאות ובנפש כיוון שגורמת לבעיות אכילה ומחלות קשות בעקבות ניסיונות לרדת במשקל ובכך פוגעת בזכות לחיים ושלמות הגוף. הרעיון שיופי תלוי בגזרת גוף דקה גורם אצל רבות לדימוי עצמי נמוך ופוגע כך בזכות לכבוד של נשים ונערות. משרדי הממשלה השונים, ביניהם החינוך, התרבות, הבריאות והתקשורת לא פועלים יחד על מנת להילחם בתופעה בצורה יעילה.

סקירת ספרות

איתור מידע

על מנת לתת רקע אודות הבעיה האזרחית שהגדרתם, יש לאסוף מקורות מידע שיסייעו בהבנת המצב:

הנחיות:

- מה עכשיו, אתם שואלים? לאחר שהגדרתם את הבעיה האזרחית, יש להתקדם לקראת כתיבת סקירת הספרות. סקירת הספרות נועדה לתת רקע על הבעיה, וכשלב מכין לכתיבה עליכם לאסוף מקורות מידע מתאימים: עדכניים, מהימנים (שניתן לסמוך עליהם) ורלוונטיים לתיאור הבעיה. עליכם לאתר לפחות 3 מקורות מידע הנוגעים לעבודתכם, שיכללו:
- התייחסות לבסיס חוקי שקשור לבעיה האזרחית (למשל החוקים הרלוונטיים, תקנות, הנחיות וכו')
- מידע ונתונים אודות הנושא (למשל דוחות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקרים, דוחות של מרכז המחקר והמידע של הכנסת וכו')
- הצגת הרלוונטיות של הבעיה האקטואלית בה אתם עוסקים (למשל כתבות מן העיתונות בהן מתוארת הבעיה או אירוע ספציפי המייצג אותה וכו')

בשלב ההכנה כדאי להכין לכל אחד מן המקורות תיאור קצר של התוכן והסבר של הקשר שלו לנושא, כדי שתוכלו לוודא שכל המידע הדרוש נמצא ברשותכם. בנוסף, יש לשמור את הקישור לכל אחד מן המקורות בצורה מסודרת.

ועוד משהו: כדאי לאסוף מקורות רבים יותר מהמינימום הנדרש כדי להציג כמה שיותר היבטים של הבעיה.

דוגמה למקורות מתאימים למטלת ביצוע בנושא "עישון במרחב הציבורי":

הבסיס החוקי:

- ☐ חוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעשן (התשמ"ג – 1983) (ועדכוני / אתר הכנסת)
- ☐ תקנות הגבלת עישון במקומות ציבוריים (קביעת שלטים) (התשמ"ד-1984) / (אתר המשרד לאיכות הסביבה)
- ☐ צו למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון (שינוי התוספת לחוק, התשע"ב-2012 / אתר נבו)
- ☐ פרוטוקול דיון בכנסת על הצו למניעת עישון במקומות ציבוריים / אתר כנסת פתוחה, 2012

מידע ונתונים:

- ☐ איסור עישון במקומות ציבוריים – סקירה משווה / מרכז המחקר והמידע של הכנסת
- ☐ אתר עמותת "אור נקי" – העמותה נגד עישון
- ☐ כתבה: המדריך הגלובלי למעשן (על מצב חוקי מניעת העישון בעולם) / ואללה חדשות, 2011
- ☐ דוח הוועדה הציבורית למניעת עישון ונזקיו / אתר משרד הבריאות, 2011

דוגמאות לפער בין המצב המצוי לרצוי:

- ☐ כתבה: נחקקים מהעישון במשרד? אין מי שיציל אתכם / Ynet, 2015
- ☐ כתבה: יש חוק נגד עישון במקומות ציבוריים? / ישראל היום, 2013
- ☐ בשורה לאוהדים: העישון באיצטדיונים יימשך / Ynet, 2012

הכוונה לפתרון:

- ☐ הצעת חוק להעלאת המודעות למניעת עישון / אתר הכנסת, 2

ודאו ש...

- ◀ איתרתם לפחות 3 מקורות שונים
- ◀ המקורות אקטואליים ועדכניים המקורות
- ◀ נותנים רקע נרחב על הבעיה
- ◀ המקורות כוללים את הבסיס החוקי להבנת הבעיה
- ◀ כל חבר בקבוצה הביא לפחות מקור אחד
- ◀ סיכמתם את עיקרי התוכן של כל אחד מן המקורות

מיזוג מידע:

לאחר איסוף המקורות, יש לארגן אותם כטקסט חדש אשר מציג לקורא את הרקע לבעיה האזרחית, הוא "סקירת הספרות":

הנחיות:

מה עושים עם אוסף המקורות שאספתם? הופכים אותם לסקירת ספרות.

עליכם לזכור שמטרת סקירת הספרות היא לתת רקע על הבעיה האזרחית שאתם חוקרים, אבל... סקירת הספרות היא לא רק סיכום של המקורות השונים שמצאתם, אלא שהיא חייבת ליצור משמעות חדשה הנובעת מתוך חיבור המקורות השונים שאספתם. פעולה זו נקראת "מיזוג מידע", ומומלץ לפעול באופן הבא:

- יש לפרק כל אחד מן הטקסטים המקוריים ולהדגיש את הרעיונות המרכזיים שבהם
- חשוב להבחין בין עיקר לתפל, להשמיט חלקים לא רלוונטיים מכל טקסט יש ליצור טקסט חדש ומקורי המנוסח בלשונכם
- כדאי לבחור את המקור המרכזי כבסיס לסקירה ולקשר אליו את המקורות המשניים. כמקור ראשי בוחרים את הטקסט שיש בו המידע הרב ביותר על הנושא או שחשיבותו עולה על המקורות האחרים
- במידת הצורך, ניתן לצטט חלקים קצרים מהטקסטים המקוריים, אולם יש לציין בפירוש שמדובר בציטוט ולהביא הפניה למקור לאחר סיום הכתיבה, יש להוסיף לו פסקאות פתיחה וסיום שידגישו את הרעיונות העיקריים
- יש לקרוא את הסקירה במלואה לשם בדיקת הלוגיות, הלכידות והקישוריות שבין הפסקאות.
- כמו כן וודאו שהקריאה בטקסט זורמת עבור קורא חיצוני ואין בה "קפיצות" בין משלב לשוני גבוה לנמוך
- חשוב לציין בהערות שוליים בצורה ברורה מהיכן נלקח כל מקור, לפי כללי הכתיבה הביבליוגרפית.
- מומלץ לתת לתלמידים מקבוצה אחרת לקרוא את סקירת הספרות שכתבתם ולהציע לכם כיצד לשפר אותה. במקביל תוכלו לקרוא את הסקירה של הקבוצה האחרת, להציע להם הצעות וגם לקבל רעיונות נוספים לדרכי כתיבה.

דוגמה לסקירת ספרות:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: במקומות ציבוריים רבים בישראל אין דפיברילטורים (ציוד החיאה) במקום נגיש או שהם אינם נמצאים בכלל, וזאת למרות שעל פי החוק, חובה על כל מקום ציבורי המונה יותר ממאה וחמישים איש להחזיק דפיברילטור במקום נגיש בו יוכלו להשתמש במהירות במידת הצורך.

בחלק זה של העבודה אנו נחקור את הבעיה על ידי סקירה של מקורות שונים כגון: חוקים, מאמרים וכתבות. כדי להציג את הבעיה בצורה מסודרת בדקנו תחילה את המצב החוקי הרלוונטי:

ב-31.12.2007 חוקקה כנסת ישראל את חוק הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים¹ (התשס"ח - 2007) המכונה "חוק הדפיברילטורים", המחייב את הצבתם של דפיברילטורים – מכשירים המיועדים להצלת חייהם של אנשים שלקו בדום לב, חוו מצב של פרפור חדרים או הפרעת קצב – במקומות הומי אדם. על פי החוק, בעליו של כל מקום ציבורי שיכול להכיל 500 איש ומעלה, חייב לדאוג להצבתו של דפיברילטור במקום. מקומות ציבוריים הנכללים בהגדרה הם מקומות בהם יכולים להימצא מעל 500 איש בכל רגע נתון, כגון: בתי אבות, בתי חולים, בתי מלון, שדות תעופה בתי ספר ועוד, כפי שמפורט גם בתקנות שהתקין שר הבריאות².

למדנו כי החוק, כולל, מלבד ההנחיה על הימצאותו של דפיברילטור, גם הוראה לכל בעל עסק העומד בקריטריונים שפורטו לעבור קורס החיאה בסיסי.

בחוק מפורטות גם הסנקציות שיופעלו על אדם שלא יקיים את החוק – קנסות שסכומם עולה במקרה בו העבירה היא עבירה חוזרת. עלות המכשיר נמוכה בהרבה מסכום הקנס וכך מנסים לדרבן את בעלי העסקים להציב את המכשיר בבית העסק שלהם.

במקביל, גילינו שמחלות לב הן בין הגורמים השכיחים ביותר למוות בעולם המערבי³ – ובכללו גם בישראל, ושימוש בדפיברילטור הוא הדרך היעילה ביותר להצלת אדם הלוקה באחת מהתקפים אלו, ומשום כך נחקק "חוק הדפיברילטורים".

לפני שניגשנו לבחון את המצב כאן בדקנו מה מקובל במדינות העולם בתחום הזה. מסקירה שנערכה ע"י צוות חוקרים מאתר CDC⁴, נמצא כי ביותר מחמישים מדינות ישנו חוק כתוב רשמי המחייב הצבת דפיברילטורים במקומות ציבוריים. כל הסטטיסטיקות והמחקרים מראים על יעילותו הרבה ביותר של הדפיברילטור: בעוד אדם שחווה אירוע לבבי ללא טיפול מתאים וללא דפיברילטור יש כ-10% הישרדות, וסיכויי הישרדות ללא פגיעות היקפיות נמוכים אף יותר, הרי שאדם שחווה את אותו אירוע בדיוק אבל טופל בדפיברילטור תוך דקה מזמן האירוע יש 95% אחוזי הישרדות.

¹ חוק הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים, התשס"ח-2008, לקוח מתוך נבו, המאגר המשפטי.
https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/999_975.htm

² תקנות הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים – משרד הבריאות, לקוח מתוך: אתר משרד הבריאות
<https://www.health.gov.il/LegislationLibrary/Klali07.pdf>

³ ד"ר קרן לנדסמן, "7 סיבות המוות הכי נפוצות בעולם המערבי", פורסם באתר NRG בתאריך: 12.08.2008
<https://www.makorishon.co.il/nrg/online/29/ART1/772/088.html>

⁴ Gilchrist, S., Schieb, L., Mukhtar, Q., Valderrama, A., Yoon, P., Sasson, C., et al. (2012). A summary of public access defibrillation laws, United States, 2010. Preventing chronic disease, 9

למרות שמאז שנחקק החוק להצבת דפיברילטורים במקומות הומי אדם חלפו כ-6 שנים, הרי שבפועל הוא מיושם באופן חלקי בלבד. במקומות מסוימים המכשירים אכן מותקנים ובעליהם או אנשים מטעמים עברו את ההכשרות הייעודיות שמאפשרות את הפעלתם באופן בטוח, אולם במקומות רבים אחרים או שהמכשירים מותקנים אך בעליהם לא עברו את ההכשרה ולא נמצא בסביבה אדם היכול לתפעלם, או שהמכשירים לא מותקנים כלל.

דוגמאות לנחיצותו של המכשיר מצאנו במספר כתבות. הראשונה היא כתבה מראשית שנת 2014 אשר מתארת תלמידה שלקתה בדום לב בבית הספר⁵ ונפטרה, דבר שהיה יכול להימנע במידה והיה במוסד דפיברילטור. אמה של התלמידה מתארת בכתבה כי החוק לא מיושם, ולמרות שישנם בתי ספר שרכשו את המכשיר מכספם, הרי שהם מיעוט. האם מוסיפה ומתארת את המאבק שלה בנושא על מנת שמקרים עתידיים יימנעו, אשר כלל מפגש עם שרת הבריאות, יעל גרמן.

בכתבה נוספת שכותרתה "למה חוק מכשירי החייה במקומות ציבוריים תקוע?"⁶ נכתב כי למרות שהחוק נחקק כבר ב-2008 הוא כלל לא נאכף, ולכן במקומות ציבוריים רבים אין נגישות לדפיברילטורים ואין אנשים המוסמכים לשימוש במכשיר. הכשל הזה גבה חיים רבים וגרם לפגיעות רבות שהיו יכולות להימנע, לו הייתה אכיפה מתאימה של החוק בשטח. בכתבה צוטטו דבריו של פרופ' רוט-מנהל היחידה לטיפול נמרץ לב במרכז הרפואי תל אביב (איכילוב) היוצא נגד התופעה ומספר על שני גברים בני כ-57 שהתמוטטו שניהם במקומות ציבוריים ולא זכו לטיפול הולם עקב העדר ציוד מתאים, אחד בחדר הכושר והשני בתיאטרון הקאמרי. בשני המקומות לא היו דפיברילטורים ובנס שהו שם באותו הזמן אנשים המתורגלים בביצוע החיאות וחייהם של הגברים ניצלו, אבל הסיכוי שהם יסבלו מפגיעות מוחיות רבות גבוה, דבר שהיה יכול להימנע לפי דבריו של פרופ' רוט, לו רק היה במקום דפיברילטור. לפי דבריו, הכשל גרם בעיקר בעקבות העובדה שמשרד התמ"ת לא קבע עדיין תקנות שיעגנו את החוק באופן סופי ולכן ביצעו מתעבב.

הבעיה המתוארת לעיל פוגעת בעיקר בזכות לחיים, לביטחון ולשלמות הגוף: זכותו של כל אדם להיות מוגן מפגיעה בחייו או בגופו, אשר מתורגמת לחובת המדינה להגן על ביטחון אזרחיה באמצעות הגופים והרשויות השונות המרכיבים אותה. ראינו שהימצאות דפיברילטור יכולה להציל חיים ולמנוע פגיעות רבות. זכות משיקה היא הזכות לבריאות, שהיא אחת מן הזכויות החברתיות אשר מחייבת את המדינה להגיש טיפול רפואי לאדם שנפצע או סובל ממחלה. בהקשר שלנו, זכות זו נפגעת מכיוון שבפועל המדינה לא אוכפת את ביצוע החוק ואדם שסובל ממחלת לב עלול שלא לקבל את הטיפול לו הוא זקוק.

בינתיים, שני משרדי ממשלה שונים - משרד התמ"ת (הכלכלה) ומשרד הבריאות עוסקים בהעברת האחריות מאחד לשני, וכך התקנות אינן מלאות ולא נאכפות, ואנשים נוספים פשוט ממשיכים להיפגע, לסיכום,

⁵ עדנה אברמסון, "מכשיר החייה בבית הספר היה מציל את בר", פורסם באתר ynet - בריאות, בתאריך 23.11.2014 <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4476278,00.html>

⁶ מיטל יסעור בית-אור, "למה חוק מכשירי החייה במקומות ציבוריים תקוע?", פורסם באתר YNET בתאריך 03.04.2011 <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4051227,00.html>

בסקירה זו הראינו כי מכיוון שהמדינה מחוייבת להגן על בריאות אזרחיה ושלמות גופם, יצא חוק שדורש הימצאות דפריבילטור בכל מקום ציבורי. יחד עם זאת, החוק לא נאכף כראוי וזכותם של האזרחים נפגעת משום שהם נמצאים בסיכון מוגבר לפגיעה.

להבנתנו, הדבר קורה כתוצאה מכך שאין פיקוח מסודר על יישום החוק ותיאום בין המשרדים המתאימים, וכך יוצא שאנשים שמועדים לחוות דום לב עלולים למצוא את עצמם ללא מענה מידי מספק למצבם. כרגע לא ברור לאן נושבת הרוח והאם ינסו בכל זאת להקים גוף שיפקח על הציות לו, ולכן כדאי מאוד שאנשים שלוקים בלבם יעשו כל שביכולתם כדי לדאוג לעצמם.

ברצוננו לבחון עוד היבטים של בעיה אזרחית זו ולנסות ולהביא לשיפור המצב, ולשם כך נצא לשטח על מנת לאסוף מידע על הימצאות דפריבילטורים במקומות ציבוריים הסמוכים לאזור מגורינו.

חקירת הבעיה בשטח- בחירת כלי מחקר ואיסוף נתונים

חשוב להוכיח שהבעיה האזרחית קיימת הלכה למעשה, ולשם כך יש לצאת לשטח ולאסוף נתונים וראיות:

הנחיות:

אמנם כבר הגדרתם את הבעיה ונתתם לה רקע בסקירת הספרות, אבל אי אפשר להסתפק בכך. מה עוד, אתם שואלים?

כעת עליכם לצאת לשטח ולהוכיח את קיום הבעיה הלכה למעשה. איך? התשובה תלויה בבעיה האזרחית שבחרתם.

קיימים מספר כלי בדיקה בהם ניתן להשתמש, ועליכם לבחור את הכלי המתאים ביותר עבור הבעיה שהגדרתם. לכן, חשוב מאד להכיר את הכלים ולהפעיל שיקול דעת בבחירת הכלי המתאים ביותר לאיסוף הנתונים שנחוצים לבדיקת הבעיה. **הכלים בהם תוכלו להשתמש:**

- ❖ **ראיונות** – שיחות עומק עם מומחים העוסקים בבעיה האזרחית שבחרתם, בה המראיין מנסה לקבל מידע מן המרואיין באמצעות סדרת שאלות. אם תבחרו בכלי זה, עליכם לראיין לפחות שני בעלי עניין הרלוונטיים לנושא ושיש להם ידיעות רחבות לגביו.
- ❖ **תצפיות** – איסוף מידע באמצעות צפייה ותיעוד של תופעה או התרחשות מסוימת. התצפית חייבת להיות מתוכננת וצריכה להיות לה מטרה ברורה על מנת שתוכלו להוכיח בעזרתה את קיום הבעיה.
- ❖ **שאלונים** – איסוף נתונים המבוססים על דעות או ידע של רבים, באופן מסודר ושיטתי. השאלון מספק ממצאים כמותיים שיכולים לסייע בהוכחת הבעיה ובהכוונה לפתרונה.

שימו לב שמטלת הביצוע באזרחות היא לא עבודה מדעית, ולכן כלי האיסוף שלכם צריך להוכיח את קיום הבעיה והוא לא חייב לעמוד בסטנדרטים של כלי מחקר אקדמי.

איך תדעו באיזה כלי לבחור?

אנו ממליצים לכם לכתוב אחרי סקירת הספרות סיכום ביניים קצר בו תבדקו איזה מידע נמצא ברשותכם ואיזה מידע חסר לכם להוכחת קיום הבעיה. סיכום זה יסייע לכם לבחור בכלי המתאים ביותר לאיסוף המידע החסר לכם; למשל – אם בסקירת הספרות הראיתם שקיים חוק בנושא מסוים, ייתכן שתצפית שתוכיח שאנשים עוברים על החוק ומפרים אותו היא הכלי המתאים ביותר עבורכם. לאחר שבחרתם את כלי האיסוף המתאים ובניתם אותו, עליכם לצאת לשטח ולאסוף את המידע. ועוד משהו: כדאי לתעד את היציאה לשטח במגוון דרכים על מנת להציגה בעבודה, למשל – להקליט את הראיונות או לצלם את מושאי התצפית.

ודאו ש...

- ◀ בחרתם בכלי המתאים ביותר להשגת המטרה
- ◀ נימקתם את הבחירה באופן ברור
- ◀ בניתם את כלי הבדיקה (ניסוח השאלות או הקריטריונים) בהתאם למידע שרציתם להשיג
- ◀ תכננתם את היציאה לשטח
- ◀ ביצעתם את איסוף המידע ותיעדתם אותו

דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות שאלון:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: עלות המסע לפולין גבוהה מאוד, וישנם תלמידים שלא יכולים לממן את המסעות לפולין המאורגנים במסגרת בית הספר. כתוצאה מכך נוצר אי שוויון בין תלמידים שיוצאים לאלה שלא, ולמרות שמשרד החינוך מדגיש את חשיבות המסע לפולין, הסיוע שהוא מספק מצומצם מאוד.

הכלי הנבחר הוא שאלון. השאלון נועד לבדוק מהי החשיבות שמייחסים בני הנוער למסע, האם יצאו אליו ומה עמדתם לגבי עלותו ואופןי המימון.

בחרנו בכלי זה מכיוון שהוא מאפשר איסוף נתונים ממספר גדול של אנשים במקביל, ובאופן זה נוכל לקבל תמונה רחבה ולהבין האם הבעיה אכן קיימת בפועל ומפריעה לתלמידים, בין אם השתתפו במסע ובין אם לאו. בנוסף השאלון נעשה באופן אנונימי כך שהנשאלים ירגישו נוחו לענות בכנות ולכן הוא כלי בדיקה אמין.

בחרנו ליצור שאלון דיגיטלי על מנת להגיע לקהל רחב בצורה מהירה, ולאפשר עיבוד נוח של הנתונים. בנוסף, הוספנו בשאלון שאלה פתוחה על מנת לקבל מהמשיבים רעיונות לפתרון הבעיה. בחרנו להפיץ את השאלון לבני 15 ומעלה מפני שבפני בני 15-16 עומדת השאלה האם לצאת למסע או לא ולמבוגרים יותר עמדה הדילמה כשהיו בכיתה י"א.

שאלון לדוגמה:

שאלון בנושא המסע לפולין

שלום, אנו תלמידי כיתה י"ב. אנו בודקים את סוגיית העלות של המסעות לפולין. נשמח אם תמלא/י את השאלון הבא בצורה אנונימית. השאלון מנוסח בלשון זכר אך מכוון לשני המינים. בתודה מראש, תלמידי י"ב.

גיל:

15-17 ☐

18-21 ☐

מעל 21 ☐

מין:

זכר ☐

נקבה ☐

מה אופיה של האוכלוסייה בביה"ס בו אתה לומד:

☐ אוכלוסייה מבוססת מבחינה כלכלית

☐ אוכלוסייה במעמד הביניים

☐ אוכלוסייה במעמד בינוני- נמוך

האם יצאת/ אתה מתכוון לצאת למסע לפולין בזמן התיכון:

☐ כן

☐ לא

המשך השאלון בעמוד הבא

עבור מי שלא יצא למסע פולין אם כן יצאת, אנא דלג אל השאלות שתחת הכותרת "עבור מי שיצא למסע פולין"

מדוע לא יצאת למסע לפולין?

- ☐ סיבה רגשית
- ☐ סיבה כספית
- ☐ סיבה חברתית
- ☐ אין סיבה מיוחדת

האם יש לך חברים שיצאו למסע?

- ☐ כן
- ☐ לא

האם תהיה מעוניין שילדך העתידי יצא למסע לפולין?

- ☐ כן
- ☐ לא

האם את/ה מרגישה/תחושת חרטה בעקבות אי היציאה למסע?

- ☐ כן
- ☐ לא

אם המחיר היה זול יותר, היית שוקל לצאת למסע?

- ☐ בהחלט
- ☐ המחיר כלל לא היווה גורם בבחירתך

האם התלמידים בשכבתך עזרו לגייס תרומות עבור תלמידים שאינם יכולים לממן את המסע? לדוגמה הפסקה פעילה, מכירת אוכל בימי הורים ועוד.

- ☐ כן
- ☐ לא

עבור מי שיצא למסע פולין אם לא יצאת, אין צורך לענות על השאלות הבאות,

האם לדעתך, המחיר של המסע לפולין

- ☐ גבוה מאוד
- ☐ גבוה
- ☐ הוגן
- ☐ זול
- ☐ זול מאוד

האם תהיה מעוניין שילדך העתידי יצא למסע לפולין?

- ☐ כן
- ☐ לא

האם אתה מרוצה שיצאת למסע?

- ☐ בהחלט
- ☐ בכלל לא

האם המסע תרם לעיצוב אישיותך

- ☐ כלל לא
- ☐ חינוכי מאוד

כיצד מימנת את המסע? (אפשר לסמן יותר מאחד)

- ☐ עבדתי בשביל זה
- ☐ ההורים שלי שילמו
- ☐ קיבלתי מלגה
- ☐ אחר:

האם התלמידים בשכבתך עזרו לגייס תרומות עבור תלמידים שאינם יכולים לממן את המסע? לדוגמה הפסקה פעילה, מכירת אוכל בימי הורים ועוד.

☐ כן
☐ לא

האם חלק מחבריך הקרובים לא יצאו למסע מסיבות כלכליות?

☐ כל חברי יצאו למסע
☐ חלק מחברי לא יצאו מסיבות כלכליות
☐ רוב חברי לא יצאו מסיבות כלכליות

כתוב במספר שורות, כיצד לדעתך ניתן לגרום להוזלה של המסע לפולין עבור התלמידים?

דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות ראיון:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: בעקבות ריבוי זימונים לימי מיון קדם צבאיים, נפגעים ההישגים של תלמידי תיכון, בעיקר בכיתה י"ב.

הכלי הנבחר הוא ראיון. הראיון נועד לאפשר העמקה בנושא הנחקר בקרב בעלי מקצוע שיש להם מומחיות בנושא, ולכן בחרנו לראיין מנהלת בית ספר תיכון אשר מכירה את סוגיית הזימונים ואת הקשיים שהם יוצרים לתלמידים, ומנגד קצינה מאגף כוח אדם בצה"ל אשר תוכל להסביר את דרך הפעולה של הצבא והשיקולים המנחים אותו.

בחרנו בכלי זה מכיוון שהוא מאפשר להגיע לידע ייחודי שנמצא אצל המרואיינות ובעזרתו נעבה את המידע הקיים ברשותנו בעקבות סקירת הספרות. כמו כן נבדוק עם המרואיינות כיצד ניתן לדעתן לפתור את הבעיה.

דוגמה לשאלות מהראיונות:

שאלות לראיון עם מנהלת בית הספר

שאלות רקע:

- כמה שנים את מנהלת?
- כמה תלמידי י"ב לומדים במוסד? בכיתה כיתות?
- 1. האם תוכלי להעריך כמה ימי לימוד מחסיר תלמיד י"ב בבית ספרך כתוצאה מזימונים לצבא?
- 2. מהי עמדתך בנוגע לעריכת ימי מיון צבאיים על חשבון ימי לימודים?
- 3. עד כמה ובאיזו דרך, לדעתך, נפגעים תלמידי התיכון כתוצאה מהחמצת ימי לימוד אלו?
- 4. האם התלמידים נדרשים להשלים בעצמם את אשר הפסידו?
- 5. האם לדעתך בית הספר צריך לפעול לעזרת התלמידים בהשלמת החומר? כן/לא, מדוע?
- 6. האם החסרת ימי הלימוד בשל זימונים לצבא יכולה לפגוע, ישירות או בעקיפין, בציוני ההגשה לבגרות של תלמידי י"ב?
- 7. מהי עמדת מורי בית הספר בעניין זה?
- 8. האם את חושבת שצה"ל צריך לשנות את אופן פעולתו בנושא זה? אם כן, באיזו דרך?

שאלות לראיון עם קצינה מאגף כוח אדם בצה"ל

שאלות רקע:

- מה התפקיד שלך בגיוס החיילים לעתיד?
- מה הניסיון שלך בתפקיד זה? האם עסקת בתחום הזה גם במסגרת תפקידים קודמים שלך?
- 1. מה התהליך אותו צפוי לעבור כבר במהלך התיכון כל מי שעתיד להתגייס?
- 2. תוכלי להסביר את הצורך ואת המטרה בימי המיון לצה"ל?
- 3. כמה פעמים יידרש המתגייס להגיע ליום מיון, מה הכמות המקובלת, והאם יש מקסימום?
- 4. האם אתם באגף כוח אדם מודעים לכך שהלימודים של תלמידי התיכון נפגעים מהחמצת ימי לימוד אלו? האם בדקתם את הנושא בקרב המלש"בים?
- 5. האם אתם דנים בעניין זה, לוקחים אותו בחשבון או מחפשים פתרונות לבעיה?
- 6. מהי עמדתך ו/או עמדת אנשי הצוות שלך בקשר לריבוי ימי המיון?
- 7. האם את חושבת שצה"ל יכול לשנות את אופן פעולתו בנושא זה? אם כן, באיזו דרך?

דוגמה לחקירת הבעיה באמצעות תצפית:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: קיים פער בהקצאת משאבים בין בתי ספר ערבים ויהודים בירושלים, דבר המבטא אפליה פסולה של העיריה ומשרד החינוך ומתבטא ברמת שירותים ירודה שמקבלים תלמידים ערבים.

הכלי הנבחר הוא תצפית. התצפית נועדה להראות באופן ויזואלי את הבעיה שהגדרנו, ואנו מצפים לתעד את הפערים ברמת המשאבים בבית הספר: תנאים סניטריים, ציוד בכיתות ועוד.

בחרנו בכלי זה משום שהוא מהווה הוכחה לקיום הבעיה, שכן כמו שאומרים "תמונה שווה אלף מילים".

מקום, תאריך ושם המתצפת	ציוד בחדרי הכיתות	ציוד בחדרי השירותים	ציוד בחדר המורים
	שולחנות תקין/חס ר/מקולקל	אסלות תקין/חסר/מקולקל	שולחנות תקין/חסר/מקולקל
	כסאות תקין/חס ר/מקולקל	סבון תקין/חסר/מקולקל	כסאות תקין/חסר/מקולקל
	מקרנים תקין/חס ר/מקולקל	נייר טואלט תקין/חסר/מקולקל	מזגן תקין/חסר/מקולקל
	מזגן תקין/חס ר/מקולקל	ניקיון תקין/חסר/מקולקל	עמדת קפה תקין/חסר/מקולקל
	תאורה תקין/חס ר/מקולקל	מנעולים לדלתות תקין/חסר/מקולקל	מקרר תקין/חסר/מקולקל
	תיאור מילולי : _____	תיאור מילולי : _____	תיאור מילולי : _____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____

הצגת הממצאים וניתוחם

את הנתונים שאספתם יש לעבד ולהציג לקורא, בדגש על המסקנות והתובנות שלכם :

הנחיות

חזרתם מהציאה לשטח? מצוין, עכשיו צריך לעבד את הממצאים שאספתם ולהציג אותם בעבודה. את הפרק הזה כדאי לבנות באופן הבא :

ראשית, הציגו שוב את עיקרי הבעיה האזרחית ואת המידע שביקשתם לאסוף על מנת להוכיח את קיום הבעיה. שנית, הציגו את כלי הבדיקה שבחרתם (ראיון, תצפית או שאלון) ונמקו את הבחירה בו : הסבירו מדוע הכלי שבחרתם הוא המתאים ביותר לאיסוף המידע החסר. לאחר מכן תארו את עבודת השטח שביצעתם, למשל : היכן נערכה התצפית ומתי, מה היה נוסח השאלון וכיצד העברתם אותו, מי היו המרואיינים וכו'. כעת הציגו את הממצאים עצמם בהתאם לכלי הבדיקה בו השתמשתם :

אם בחרתם **בראיון**, הציגו את עיקרי השיחה לאור השאלות ששאלתם. אם בחרתם **בשאלון**, הציגו את התוצאות באופן מילולי ו-ויזואלי, למשל בעזרת גרפים. אם בחרתם **בתצפית**, הציגו את התוצאות באופן מסוכם. גם כאן, רצוי להיעזר בתיעוד הוויזואלי שביצעתם, למשל צילומים ורישומים מהשטח.

שימו לב : חומר הגלם של איסוף המידע (השאלונים המלאים, תמלול או הקלטת הראיון ו/או דפי התצפית) צריכים להיות מצורפים לעבודה כנספח.

לאחר הצגת הממצאים יש לכתוב פסקת סיכום בה תתייחסו למשמעויות העולות מתוך המידע שהתקבל. התייחסו לשאלות הבאות :

מה למדתם מן הממצאים שנאספו בשטח?
האם קבלתם תשובות לכל השאלות שביקשנו לבדוק?
איזה מידע חדש התווסף לכם? איך המידע הנוסף מתקשר לבעיה ולסקירת הספרות?
האם המידע הנוסף מקרב אתכם למציאת פתרון לבעיה?

ועוד משהו : כדאי לעשות שימוש בכלים דיגיטליים גם לעיבוד הממצאים ולהצגה בהירה שלהם, למשל : כדאי לערוך חלקים נבחרים מתוך הקלטת הראיון או להשתמש באפשרות האוטומטית של גוגל להצגת נתוני שאלון בצורה גרפית.

דוגמה לניתוח הממצאים:

(פרק זה ממוקם בעבודה לאחר הצגת הממצאים - במקרה של שאלון - גרפים)

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: אי תשלום על ימי התלמידות בעבודה, בניגוד לחוק העסקת בני נוער.

הראיות נאספו באמצעות שאלון. השתתפו 25 נשאלים בגילאים 16-17 באשדוד רוב בני הנוער עובדים במהלך השנה בעיקר במלצרות.

רוב בני הנוער לא יודעים על קיומו ותוכנו של "חוק העסקת בני נוער" וגם אינם יודעים למי לפנות כדי להתלונן או לקבל עזרה.

הטענה של חלק מהם היא " גם אם אדע למי להתלונן לא אעשה זאת כי יפטרו אותי ואני זקוק לכסף". רוב בני הנוער מעולם לא פגשו בפקחים של משרד התמ"ת, הגוף אשר אחראי על אכיפת חוק העסקת בני נוער. רוב בני הנוער מציינים כי לא קיבלו שכר על ימי התלמידות במקום העבודה, הטענה של חלק מהם הייתה שאין טעם לרשום את שעות העבודה בפנקס כמתבקש בחוק, כי ממילא לא יתלוננו". כלומר רוב בני הנוער גם אם ידעו על החוק לא יתלוננו, הם חוששים שיפוטרו מהעבודה ולכן לא יעשו דבר שיפגע במעסיקים ולכן ימשיכו להיות מנוצלים.

הסקת מסקנות, טיעון ופתרונות:

לכל בעיה מספר דרכים לפתרון, ובפרק זה עליכם לבחור את הדרך המתאימה ביותר לבעיה שלכם ולנמק:

הנחיות

לאחר שניתחתם את המידע שאספתם והסקתם ממנו מסקנות, הגיע הזמן לעבור לחלק המעשי בעבודה ולהתקדם לפתרון הבעיה.

חשוב להראות לקורא שהבעיה שהגדרתם אכן קיימת, ולשם כך יש לפתוח את הפרק עם טיעון: הציגו את הבעיה האזרחית כטענה והציגו שני נימוקים המבססים את טענתכם, כלומר – נימוקים המוכיחים את קיום הבעיה. נימוק אחד צריך להתבסס על מידע שמצאתם בסקירת הספרות ונימוק שני על המידע שאספתם בשטח. כמובן שניתן להציג יותר משני נימוקים להוכחת הטענה. לסיכום הטיעון יש להציג מסקנה אפשרית מתוך הטענה, והיא תסייע לכם במציאת הדרך לפתרון.

לאחר מכן יש להציע מספר פתרונות אפשריים לבעיה. מהו פתרון לבעיה אזרחית? פתרון הוא רעיון שאם יבוצע על ידי גורם אזרחי כלשהו, הדבר יביא לפתרונה של הבעיה (פתרון אפשרי = מה צריך לעשות כדי לפתור את הבעיה ומי הגורם שצריך לעשות זאת). כלומר, בשלב זה עדיין לא מדובר על מעשה שאתם נדרשים לעשות אלא על הצעה שאתם סבורים שתקדם את פתרון הבעיה.

לאחר שאתם מציגים פתרון אפשרי, יש לסקור את היתרונות והחסרונות שלו ובעקבות זאת לבחור בפתרון המתאים ביותר לבעיה שהצגתם.

כיצד בוחרים בפתרון המתאים ביותר? חשבו לאילו מן הפתרונות היתרונות עולים על החסרונות, מהו הפתרון שהשפעתו תהיה הרבה ביותר ואיזה מן הפתרונות אפשרי ביחס לזמן ולאמצעים העומדים לרשותכם.

לסיכום פרק זה יש להציג באופן ברור את הנימוקים שהביאו אתכם לבחור בפתרון בו בחרתם. עוד משהו: מכיוון שמטלת הביצוע היא עבודה מעשית שנועדה לפתור בעיה, יש לחזור לאותו פער בין רצוי למצוי שזיהיתם בראשית הדרך ולבדוק האם הפתרון שלכם יכול באמת ובתמים לצמצם את הפער או לסגור אותו.

דוגמה להסקת מסקנות- כתיבת טיעון:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: תכניות ריאליטי שונות המציגות את משתתפיהן באופן מבייש, מזלזל ולעתים פוגעני, וזאת בניגוד לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וזאת כשהן תחת הפיקוח של הרשות השניה לטלוויזיה ולרדיו.

טענה: כיום בישראל משודרות תכניות ריאליטי אשר מביישות את משתתפיהן. לפיכך, תכניות אלו פוגעות בזכותם של המתמודדים לכבוד.

נימוקים מתוך סקירת הספרות: מצאנו בסקירות ספרות כי ההגדרות החוקיות בעניין תוכן ומסרים בערוצים המסחריים עדיין מעורפלות ומשאירות "תחום אפור" נרחב. הראינו דוגמאות רבות לכך שחוזי תכניות הריאליטי תקינים לחלוטין מבחינה פורמלית ונכתבים בגיבוי של עורכי דין, אולם הוכחנו כי מבחינה מהותית החוזים סותרים לגמרי את זכויותיו הבסיסיות של הפרט ורומסות אותן, ובכך נוגדות את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בנוסף למדנו מן הכתבות בנושא כי ההנחה הסמויה של מערכות ההפקה היא כי ההשפלה היא הגורם שמרתק את קהל הצופים ומגביר את ההנאה מן ההתמודדות, וזאת לקידום המתח והריגוש של הצופים ולהצלחת התכניות. כך שהבעיה האזרחית עומדת בבסיס התכנית ולא תיפתר ללא שינוי מהותי.

נימוקים מתוך מחקר השטח: מתוצאות השאלון שערכנו בקרב בני נוער רבים מצאנו שקיימת מודעות לעניין השפלת המתמודדים, ורבים מרגישים חוסר נוחות מעניין זה (בניגוד להנחה של מערכות ההפקה שהצגנו לעיל).

מסקנה: דברים אלו מחזקים את הטענה שלנו שישנה בעיה אזרחית חמורה עם קיום הז'אנר הטלוויזיוני של תוכניות ריאליטי המבוססות על השפלת המתמודדים, כפי שהוא מתקיים היום. כעת ניגש להציע ולבחון פתרונות אפשריים לבעיה.

דוגמה להצגת פתרונות אפשריים:

בעבודה זו אנו בודקים את הבעיה: מחירי החברות בתנועות הנוער גבוהים מידי לבתים רבים בישראל, בשל כך לא כולם יכולים להרשות לעצמם להשתתף בפעילות תנועות נוער.

בשלב זה של העבודה נציג פתרונות אפשריים לבעיה ונסקור יתרונות וחסרונות לכל אחד מן הפתרונות:

1. **שינוי מדיניות במשרד החינוך (פעולה של מוסד ממשלתי):** אחד הפתרונות האפשריים הוא שמשרד החינוך יתקצב בצורה נרחבת יותר את תנועות הנוער השונות, על מנת שדמי החבר בהן יוכלו להיות מוזלות משמעותית.

- יתרון – ברגע שהממשלה תגדיל את התקצוב של התנועות נוער, תנועות הנוער יוכלו לדרוש פחות כסף מההורים על מנת לתקצב את הפעילויות השונות.
- חסרון- הממשלה עוסקת בדברים רבים במהלך הקדנציה ונושא תנועת הנוער אינו נמצא בראש סדר העדיפויות של משרד החינוך בפרט והממשלה בכלל. תקציב המדינה הוא מוגבל ולכן המדינה מעדיפה להשקיע את התקציב במקומות אחרים.

2. **ראשי תנועות הנוער יפחיתו את עלויות ההפעלה (פעולה של ארגון מגזר שלישי):** ראשי תנועות הנוער ינקטו במהלך של התייעלות, וכך העלויות יצומצמו משמעותית וניתן יהיה להוזיל את דמי החבר שהחניכים משלמים לתנועה.

- יתרון- ברגע שתנועות הנוער יצמצמו את ההוצאות הם יוכלו לדרוש פחות כסף מהורים.
- חסרון- ראשי תנועות הנוער אינם חייבים או מסוגלים לצמצם את הוצאות התנועה, ולכן הם יכולים להמנע מפעולה זו. יתכן ויווצר מצב שהתקצוב לא יהיה מספק לפעילות התנועה.

3. **מרד הורים (התארגנות קבוצת בעלי עניין):** כל שנה ההורים נדרשים לשלם את דמי החבר. בפיתרון זה ההורים יסרבו לשלם את דמי החבר לתנועות הנוער ובכך לגרום ללחץ רב על התנועה שאינה מקבלת את הכסף הדרוש לה להמשך קיום הפעילות.

- יתרון- בדרך זו נוכל לגרום ללחץ כבד על תנועות הנוער ו/או משרד החינוך, מכיוון שהתנועות לא תוכלנה לפעול בלי השתתפות החניכים ותשלום ההורים.
- חסרון- אין וודאות שההורים אכן ימרדו בתנועות הנוער ולא יתקצבו אותם (ייתכן שהחניכים ילחצו על הוריהם לשלם על מנת להשתתף בפעילויות התנועה), וברגע שההורים לא ישתפו פעולה רעיון זה לא יהיה רלוונטי.

תוצר אזרחי

כיצד תוכלו לגרום לפתרון שלכם לצאת אל הפועל? בפרק זה עליכם להציג את התוצר האזרחי שלכם שנועד לקדם את פיתרון הבעיה:

הנחיות

הגעתם לישורת האחרונה, וסיום מטלת הביצוע נמצא ממש בהישג יד. בחלק זה של העבודה למעשה "תסגרו את המעגל" ותעשו מעשה אזרחי שיסייע לקידום הפתרון לבעיה שהגדרתם.

בפרק זה עליכם להוציא אל הפועל את הפתרון שבחרתם, וזאת באמצעות תוצר אזרחי, כלומר – הצגת הרעיון שלכם לפתרון בפני מי שיוכל לבצעו. זה המקום לגלות יצירתיות ולחשוב על דרכים מגוונות וכלים שונים להעברת המסר שלכם לגורמים המתאימים. תוכלו למשל לכתוב מכתב המופנה לגורם אזרחי ומתאים ובו תיאור הפתרון, או לארגן מחאה ציבורית אשר תפעיל לחץ על מקבלי החלטות או גורמי אכיפה.

בכל מקרה חשוב לפעול במרחב האזרחי, כלומר – לעשות מעשה ממשי אל מול רשויות המדינה, נבחר ציבור, גופים רלוונטיים ולעתים אף מול הציבור עצמו.

לאחר שבחרתם בתוצר היעיל ביותר לדעתכם לקידום הפתרון, עליכם לנמק את הבחירה:

- מדוע הכלי שבחרתם הוא המתאים ביותר להעברת המסר (בהשוואה לכלים אפשריים אחרים)?
- מדוע הנמענים אליהם מכוון המסר הם המתאימים ביותר לקידום הפתרון?

כעת, הציגו את התוצר שיצרתם ותארו את הדרך בה פעלתם לשם הפצתו, למשל: צרפו את המכתב ששלחתם, הוסיפו קישור לפוסט שכתבתם, צרפו אישור על תלונה שהגשתם לנציב תלונות הציבור וכו'.

עוד משהו: אם התוצר שלכם מתבסס על הפצה ברשת ("ויראליות"), הראו את היקפי ההפצה בפועל, למשל – מספר צפיות בסרטון, מספר חתימות על עצומה מקוונת וכו'.

למטלת הביצוע תוצרים מגוונים, למשל: נייר עמדה, מאמר לעיתון, מכתב לח"כ או לשר, עצומה שנשלחת לנבחר ציבור, ארגון הפגנה, צילום סרט, העברת מערך שיעור, יצירת מיצג אומנותי, ניסוח הצעת חוק, כתיבת עתירה לבג"ץ ועוד.

לעזרה בבחירת התוצר האזרחי כנסו לאשף תוצרים אזרחיים באתר 'תמיד אזרחות':

דוגמה לתוצר:

1. שליחת מכתב:

המטרה – שינוי חקיקה שתוביל להורדת גיל הבחירה לכנסת ל-17.
הנמען – המכתב מופנה לחבר כנסת, שהוא חבר ברשות המחוקקת בישראל.
דרך המסירה – המכתב נשלח לתיבת הדואר האלקטרוני של הח"כ המפורסמת באתר הכנסת.

א' באייר ה'תשע"ה

2015 באפריל 20

לכבוד חבר הכנסת ה-20,

יו"ר הכנסת מר יולי אדלשטיין

דוא"ל: yedelstein@knesset.gov.il

הנדון: הורדת גיל הבחירה לכנסת

אנו תלמידי כיתה י"ב, בחרנו במסגרת מטלת הביצוע באזרחות לחקור את נושא גיל הבחירה לכנסת. לאחר ביצוע של מחקר מקיף בנושא זה, אנו סבורים כי הורדת גיל הבחירה לכנסת לגיל 17 זהו צעד נכון שיתרום לאותה קבוצת הגיל המדוברת, ויגרום להגברת המעורבות האזרחית והחברתית של אותה קבוצת גיל. אנו מאמינים שהגברת מעורבות זו תביא להתפתחותה של החברה כולה.

הדיון בנוגע להורדת גיל הבחירה לכנסת לגיל 17 קיים בישראל מזה שנים, ואף הוגשו בעבר על שולחן הכנסת הצעות חוק בנושא וקיים בציבור רוב התומך בכך. במסגרת עבודתנו, ביצענו סקר רחב ומקיף אשר כלל מאות בני נוער ובמסגרתו נשאלו בני הנוער מספר שאלות הקשורות לנושא. בין השאלות ניתן למצוא את השאלה הבאה: "במידה ותינתן לך האפשרות להצביע בבחירות לכנסת, מה מידת הרצון שלך להצביע?". התשובות לשאלה זו כללו רוב שמעוניין במידה רבה להצביע. כלומר, על פי הסקר שלנו ניתן לראות כי בני הנוער מרגישים שיש לאפשר להם להשפיע על המצב הפוליטי בארץ ולהצביע בבחירות.

אם חוק כזה יעבור, מדינת ישראל לא תהיה הראשונה לאפשר לבני נוער בגיל 17 להצביע בבחירות לבית המחוקקים. בעוד במדינת ישראל מתרחש דיון בעניין, תקדים בנושא זה קיים במספר מדינות בעולם מזה שנים רבות. בניקרגואה, בברזיל ובאוסטריה, גיל הבחירה לפרלמנט עומד כיום על גיל 16. כמו כן, בשנת 2003 גיל הבחירה לרשויות המקומיות שונה מגיל 18 לגיל 17. אנו סבורים כי שינוי זה נעשה מתוך כוונה להגביר את מעורבותם האזרחית והחברתית של אותה קבוצת גיל. אנו מאמינים כי נקיטה בצעד דומה בבחירות לכנסת אף יגביר את מעורבותם באופן משמעותי יותר.

לנוכח העובדה שנבחרת כנציג העם בבחירות האחרונות שהתקיימו בחודש מרץ האחרון, אנו מבקשים ממך להניח על שולחן הכנסת תיקון לשני חוקים - חוק יסוד: הכנסת (סעיף 5) וחוק הבחירות לכנסת (סעיף 3). באותם סעיפים, במקום "18" או "שמונה עשרה", יבוא "17" או "שבע עשרה" בהתאמה. בפן האישי נוכל להעיד כי בבחירות האחרונות לכנסת לכל חברי הקבוצה (למעט לחבר אחד) לא הייתה את זכות ההצבעה. כולנו פה אחד הרגשנו כי יש בנו את הרצון להצביע ולהשפיע על המתרחש במדינה.

לסיום, אנו סבורים שבעת הזו בה הכנסת ה-20 רק החלה לפעול, זהו הזמן הנכון להגיש את אותם תיקונים לחוקים הנ"ל. לאור כל הכתוב הנ"ל, נחזור ונאמר כי אנו מאמינים כי הורדת גיל הבחירה לכנסת לגיל 17 רק תועיל ותתרום לחברה הישראלית. אנו מודים על כך שהקדשת מזמנך בקריאת מכתב זה ואנו מבקשים ממך לעשות את השינוי המתבקש.

בברכה,

(שמות התלמידים)

פרטי התקשרות:

(כתובת, טלפון ודוא"ל)

דוגמאות נוספות לתוצרים אזרחיים:

2. פניה ברשת חברתית:

המטרה – שינוי מדיניות של משרד ממשלתי בנוגע לאלימות בתיכונים.

הנמען – הפניה היא לשר החינוך האחראי על פעילות משרד החינוך.

דרך המסירה – הפוסט פורסם כל ה"קיר" של השר בפייסבוק, וזכה למענה: התלמידים הוזמנו לפגישה עם השר.

3. הפצת סרטון:

המטרה – העלאת מודעות ציבורית לבעיית "דואר הזבל" ולפתרונה.

הנמען – הציבור הרחב.

דרך המסירה – העלאת הסרטון לפייסבוק והפצתו ברשתות חברתיות.

4. יצירת ג'ינגל:

המטרה – העלאת מודעות ציבורית לענישה על תאונות "פגע וברח" לשם יצירת הרתעה.

הנמען – הציבור הרחב, דרך הרדיו.

דרך המסירה – הג'ינגל הוקלט ונשלח לגלגלצ ולעמותת "אור ירוק".

5. הפצת פליירים:

המטרה – השפעה על אזרחים בעלי כלבים על מנת שיטיילו עם הכלבים קשורים.

הנמען – תושבי השכונה.

דרך המסירה – עיצוב פלייר, צילום והפצה בתיבות דואר.

בהצלחה!